

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Vesna Borovnik

**Konkretne aktivnosti aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji na področju
omejevanja brezposelnosti v času sedanje krize**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Vesna Borovnik

Mentor: doc. dr. Miroljub Ignjatović

**Konkretne aktivnosti aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji na področju
omejevanja brezposelnosti v času sedanje krize**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

Zahvaljujem se doc. dr. Miroljubu Ignjatoviću za mentorstvo pri diplomskem delu ter staršem, prijateljem in sodelavcem za moralno oporo in potrpežljivost.

Konkretne aktivnosti aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji na področju omejevanja brezposelnosti v času sedanje krize

Cilj diplomske naloge je predstavitev aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji ter ukrepov in konkretnih aktivnosti, s katerimi se želi omejiti problematiko brezposelnosti, s katero se soočamo v času gospodarske krize. Brezposelnost predstavlja ogromen problem družbe, tako iz socialnega kot iz ekonomskega vidika, zato država razvija in izvaja ukrepe ter aktivnosti aktivne politike zaposlovanja, s katerimi bi se problem brezposelnosti vsaj nekoliko omilil. V prvem delu je predstavljen trg delovne sile ter pojma brezposelnosti in gospodarske krize, drugo poglavje je namenjeno predstavitvi gibanja brezposelnosti v Sloveniji v času krize, torej od leta 2008 do danes, tretje poglavje pa je namenjeno aktivni politiki zaposlovanja, ukrepom in aktivnostim, ki se izvajajo v okviru aktivne politike zaposlovanja ter vključenosti v ukrepe v Sloveniji. Trg delovne sile je prostor, na katerem se srečujejo iskalci zaposlitve in delodajalci, gre torej za ponudbo delovne sile in povpraševanje po njej. Brezposelnost je poznana kot pereč problem današnjega časa, s katerim se sooča precejšen del prebivalstva, in je neločljivo povezana s pojmom gospodarske krize, ki pa pomeni spremenjene razmere v gospodarstvu in ima posledično velik vpliv na zaposlenost. Aktivna politika zaposlovanja pa je po definiciji nabor programov in ukrepov, s katerimi država posega na trg delovne sile s ciljem zmanjšanja števila brezposelnih.

Ključne besede: brezposelnost, gospodarska kriza, aktivna politika zaposlovanja, ukrepi.

Specific activities of active labour market policies in Slovenia in limiting unemployment during the current crisis

The aim of the thesis is the presentation of active labour market policy in Slovenia as well as concrete measures and activities which seek to limit the problems of unemployment that we are facing during the economic crisis. Unemployment is a huge problem of society, both from a social and from an economic standpoint; therefore, the state develops and implements measures and activities of active labour market policy to mitigate the problem of unemployment. The first part presents the labour market and the concept of unemployment and economic crisis, the second chapter presents unemployment trends in Slovenia during the crisis and the third chapter is devoted to active labour market policies, measures and activities undertaken in the framework of active labour market policy and the inclusions of measures in Slovenia. Labour market is a place, where job seekers and employers encounter; therefore, it is a labour supply and demand. Unemployment is known as a pressing problem of our time that is facing a considerable part of the population and is inextricably linked to the economic crisis, which means the changed situation in the economy and consequently has a major impact on employment. Active labour market policy is by definition a set of programs and measures by the state to interfere in the labour market with the aim of reducing the number of unemployed.

Keywords: unemployment, economic crisis, active labour market policies, measures.

KAZALO

1	UVOD	7
2	TRG DELOVNE SILE, BREZPOSELNOST IN GOSPODARSKA KRIZA.....	9
2.1	Definicija trga delovne sile.....	9
2.2	Slovenski trg delovne sile in vpliv Evropske unije	9
2.3	Definicija in vrste brezposelnosti	11
2.4	Gospodarska kriza in posledice	12
3	GIBANJE BREZPOSELNOSTI V ČASU GOSPODARSKE KRIZE V SLOVENIJI... 16	
4	AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA	20
4.1	Definicija	20
4.2	Nastanek aktivne politike zaposlovanja	21
4.3	Podlage za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja	22
4.3.1	Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja.....	23
4.3.2	Načrt za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja	23
4.3.3	Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja	23
5	UKREPI IN KONKRETNE AKTIVNOSTI NA PODROČJU AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI V ČASU KRIZE.....	25
5.1	Ukrepi države na področju trga dela	26
5.2	Ukrepi aktivne politike zaposlovanja	26
5.2.1	Ciljne skupine ukrepov aktivne politike zaposlovanja.....	26
5.2.2	Vključevanje v ukrepe aktivne politike zaposlovanja.....	27
5.2.3	Ukrep 1 – Usposabljanje in izobraževanje	27
5.2.4	Ukrep 2 – Nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta.....	28
5.2.5	Ukrep 3 – Spodbude za zaposlovanje	28
5.2.6	Ukrep 4 – Kreiranje delovnih mest	28
5.2.7	Ukrep 5 – Spodbujanje samozaposlovanja.....	29

5.2.8	Ostali ukrepi na trgu dela	29
5.2.9	Pregled aktivnosti, ki se nadaljujejo iz preteklih obdobj	30
5.3	Vsebine, učinki in rezultati izvajanja ukrepov APZ.....	30
5.4	Uresničevanje ukrepov v Sloveniji.....	32
5.5	Konkretne aktivnosti aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji.....	35
6	ZAKLJUČEK.....	36
7	LITERATURA.....	37
	PRILOGA A: PREPIS INTERVJUJA	42

KAZALO SLIK

Graf 3. 1:	Povprečna registrirana brezposelnost v Sloveniji v času gospodarske krize.....	16
------------	--	----

1 UVOD

Brezposelnost. Okoliščina, s katero se v današnjem času sooča vse več ljudi. Je socialni in ekonomski problem, ki je prizadel množice ljudi po vsem svetu, še posebej v času gospodarske krize, ko podjetja ne zaposlujejo in celo množično odpuščajo ter zapirajo svoje obrate. Države se trudijo omejiti brezposelnost in tudi Slovenija na tem področju ne zaostaja, saj z ukrepi aktivne politike zaposlovanja poskuša zmanjšati število brezposelnih v državi. Na trgu delovne sile se srečujejo brezposelne osebe in delodajalci, iz podatkov pa je razvidno, da je ponudba delovne sile precej večja od povpraševanja po njej.

Namen diplomskega dela je predstavitev aktivne politike zaposlovanja ter ukrepov in konkretnih aktivnosti, s katerimi se želi omejiti problematiko brezposelnosti v času sedanje krize. Raziskovalno vprašanje se torej nanaša na konkretne aktivnosti na področju aktivne politike zaposlovanja, s katerimi država poskuša omejiti problem brezposelnosti v času krize, in se glasi: Katere konkretne aktivnosti uporablja država na področju omejevanja brezposelnosti v času sedanje krize? Odgovor na to vprašanje sem poiskala s pregledom relevantne literature, dokumentov in drugih virov, opravila pa sem tudi asinhroni spletni intervju na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje, pri katerem pa sem ob pregledu odgovorov na vprašanja ter mesečnih informacij in letnih poročil, ki jih Zavod RS za zaposlovanje objavlja na svoji spletni strani, ugotovila, da gre med besedili za precejšnjo stopnjo prekrivanja.

Za razumevanje obravnavane teme je smiselno na kratko opredeliti določene pojme, zato sem v prvem poglavju diplomske naloge predstavila trg delovne sile na splošno in trg delovne sile v Sloveniji, vključujoč vpliv Evropske unije na slovenski trg dela, opredelila pa sem tudi pojma brezposelnosti in gospodarske krize, s katero se sooča Slovenija, in posledice le-te. Brezposelnost predstavlja ogromen problem družbe, zato je država že pred leti začela razvijati in izvajati programe v okviru aktivne politike zaposlovanja, katere začetki segajo že precej v preteklost. Glede na obravnavano temo je v drugem poglavju predstavljeno gibanje brezposelnosti v Sloveniji v času krize, torej od leta 2008 pa vse do danes, iz česar je razvidno, da je število registriranih brezposelnih oseb v Sloveniji od leta 2008 naprej močno naraščalo, kar prikazuje tudi graf v omenjenem poglavju. Osrednji del diplomske naloge pa je namenjen aktivni politiki zaposlovanja ter njenim ukrepom in aktivnostim, saj Slovenija na

podlagi Evropske strategije zaposlovanja izvaja vrsto konkretnih aktivnosti na obravnavanem področju, v času sedanje gospodarske krize pa so aktivnosti glede zmanjševanja brezposelnosti še pomembnejše. V okviru tega poglavja so predstavljeni ukrepi aktivne politike zaposlovanja in programi, ki se v okviru omenjenih ukrepov izvajajo. Najprej je definiran sam pojem in kratek opis nastanka aktivne politike zaposlovanja, nato so opredeljene podlage za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja, nazadnje pa sem se osredotočila na ukrepe in konkretne aktivnosti aktivne politike zaposlovanja, učinke in rezultate ter uresničevanje ukrepov v Sloveniji, omenila pa sem tudi programe, pri katerih vključevanje ni več mogoče, poteka pa še financiranje že sklenjenih pogodb. V zaključku pa sem povzela ugotovitve diplomske naloge.

2 TRG DELOVNE SILE, BREZPOSELNOST IN GOSPODARSKA KRIZA

2.1 Definicija trga delovne sile

»Trg dela je prostor, na katerem se srečujejo iskalci zaposlitve z znanji, veščinami in delovnimi izkušnjami ter delodajalci, ki iščejo kandidate za prosta delovna mesta oziroma vrste dela« (Zakon o urejanju trga dela 2010, 5. čl.).

Ukrepe in storitve, ki se nanašajo na trg dela, ureja Zakon o urejanju trga dela. S temi ukrepi se zagotavlja izvajanje storitev in ukrepov, povezanih tako z zaposlovanjem kot z brezposelnostjo (ukrepi aktivne politike zaposlovanja, zavarovanje za primer brezposelnosti, in drugi) (Zakon o urejanju trga dela, 1. čl.).

2.2 Slovenski trg delovne sile in vpliv Evropske unije

Na slovenskem trgu delovne sile je prišlo v zadnjih letih do velikih sprememb. Prejšnji režim je zagotavljal relativno polno zaposlenost, v sedanjem času pa se soočamo z nenehnim povečevanjem števila brezposelnih in pomanjkanjem delovnih mest. »Ena od posledic te transformacijske depresije je bilo tudi opazno zmanjšanje delovno aktivnega prebivalstva« in s tem posledično povečanje števila brezposelnih oseb v državi (Ignjatovič 2002, 12).

Zaradi poslabšanja razmer na trgu delovne sile je Slovenija leta 1988 začela postopoma razvijati programe in ukrepe aktivne politike zaposlovanja. To je najprej omogočilo večjo fleksibilnost na strani povpraševanja po delovni sili, medtem ko kasnejša sprememba stare zakonodaje ni omogočala fleksibilnosti, ohranjala pa je pravice zaposlenih (Ignjatovič 2002, 17).

Med značilnosti na trgu dela v Sloveniji sodita predvsem segmentacija, ki po definiciji pomeni postopek razčlenitve trga na različne skupine, v tem konkretnem primeru pa označuje »razliko v položaju zaposlenih s pogodbami za določen čas in pogodbami za nedoločen čas«, ter staranje zaposlenih kot posledica staranja prebivalstva na splošno. Gospodarska kriza je opozorila tudi na nekatere pomanjkljivosti delovne zakonodaje, in sicer glede pravic

zaposlenih ter preprečevanja zlorab, zaradi česar so nujne strukturne reforme na trgu dela (Plešnik 2013).

Vse pomembnejša postaja fleksibilizacija zaposlovanja in trga delovne sile, predvsem zaradi pomanjkanja »prostih delovnih mest za iskalce prve zaposlitve, zaposlene, ki bi radi spremenili zaposlitev, brezposelne ter tiste, ki prihajajo iz neaktivnosti«. Sicer je težko postaviti natančno opredelitev fleksibilizacije trga delovne sile, gre pa za spreminjanje temeljnih predpostavk in pojmov, povezanih s trgom dela in zaposlovanjem ter razsežnosti trga. Fleksibilizacija torej pomeni povečevanje raznolikosti okoliščin, povezanih z zaposlovanjem (zaposlitveni pogoji, oblike zaposlitve in zaposlitvene izkušnje posameznika) (Ignjatović 2002, 26).

Na slovenski trg delovne sile vpliva tudi Evropska unija. Politika zaposlovanja je v 90. letih prejšnjega stoletja doživela precejšnji razmah. Pomen aktivne politike zaposlovanja pri odpravljanju brezposelnosti je vplival na vsebino Bele knjige o rasti, konkurenčnosti in zaposlovanju iz leta 1993 ter Bele knjige o evropski socialni politiki iz leta 1994, osredotočeni pa sta bili predvsem na usposabljanje za prosta delovna mesta, hitro odzivanje na tehnološki napredek ter izboljšanje storitev na področju zaposlovanja. Leta 1994 je bilo sprejeto »priporočilo Komisije za ukrepe zaposlovanja na ravni držav članic na področjih spodbujanja naložb v poklicnem usposabljanju, povečevanja zaposljivosti, zmanjševanje stroškov delovne sile, ki se ne namenjujejo za plače, povečevanje učinkovitosti ukrepov aktivne politike zaposlovanja, ter povečevanja števila ukrepov za pomoč najbolj prizadetim skupinam oseb« (Kopač in drugi 2002, 64–65).

V naslednjih letih se je skupek določb na področju politike zaposlovanja še večal. Leta 1997 je bila sprejeta Amsterdamska pogodba, ki je med glavne cilje navedla doseganje visoke stopnje zaposlenosti, politiki zaposlovanja pa je namenila kar celo poglavje, ki ureja »postopek usklajevanja med državami članicami in sistem nadzora nad politiko zaposlovanja«. Od leta 1998 naprej Svet Evropske unije sprejme oziroma dopolni tudi »smernice za področje zaposlovanja, na njihovi podlagi pa nato države članice oblikujejo svoje akcijske načrte«. Tudi Slovenija se je lotila priprave dokumentov, ki jih od držav članic zahteva Amsterdamska pogodba, sprejela pa je tudi dokumente, ki sledijo določbam Amsterdamske pogodbe (Kopač in drugi 2002, 65–66).

Problem brezposelnosti je v sedanjem času v Evropski uniji eden ključnih izzivov, saj je število brezposelnih oseb precej naraslo in predstavlja velik problem tako iz socialnega kot iz ekonomskega vidika. Omenjeni problem skušajo reševati z Evropsko strategijo zaposlovanja, ki pomaga državam članicam ustvarjati kvalitetna delovna mesta. Namen omenjene strategije je usmerjanje in zagotavljanje usklajevanja prednostnih nalog politike zaposlovanja in tako se cilji in prioritete oblikujejo na ravni Evropske unije, nato pa se prenesejo na raven držav članic, kjer se nazadnje koordinira delovanje v smeri spodbujanja zaposlovanja (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2011a).

Vpliv Evropske unije na trg delovne sile se kaže tudi s strategijo, imenovano Evropa 2020, ki jo je leta 2010 sprejela Evropska komisija, med njene cilje pa sodijo izhod držav članic iz gospodarske krize, zagotovitev makroekonomske stabilnosti ter izvedba potrebnih dolgoročnih strukturnih reform. Strategija opredeljuje pametno, trajnostno in vključujočo rast. Pomembni cilji omenjene strategije na področju zaposlovanja in brezposelnosti, ki naj bi bili uresničeni do leta 2020, so izboljšana izobrazbena struktura in socialna vključenost ter 75-odstotna stopnja zaposlenosti žensk in moških v starosti med 20. in 64. letom (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2011a). Namen strategije je torej poleg premagovanja krize tudi odpravljanje pomanjkljivosti modela gospodarske rasti in ustvarjanje pogojev za pametno, trajnostno in vključujočo rast. Evropska unija je postavila pet ključnih ciljev, povezanih z »zaposlovanjem, izobraževanjem, raziskavami in inovacijami, socialno vključenostjo in zmanjševanjem revščine ter podnebnimi spremembami in energijo«, uresničiti pa jih je potrebno do konca desetletja (Evropska komisija 2010).

2.3 Definicija in vrste brezposelnosti

Brezposelna oseba je po Zakonu o urejanju trga dela

iskalec zaposlitve, ki je zmožen za delo, prijavljen na zavodu, aktivno išče zaposlitev in je pripravljen sprejeti ustrezno oziroma primerno zaposlitev, ki mu jo ponudi zavod ali drug izvajalec storitve posredovanja zaposlitve ter: ni v delovnem razmerju, ni samozaposlen, ni poslovodna oseba v osebni družbi in enoosebni družbi z omejeno odgovornostjo ter zavodu, ni kmet, ni upokojenec, nima statusa dijaka, vajenca, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, mlajšega od 26 let (Zakon o urejanju trga dela, 8. čl.).

Omenjeni zakon v nadaljevanju določa še pogoje, ki so potrebni, da je oseba opredeljena kot brezposelna oseba, nanašajo pa se na tujce ter osebe, ki se izobražujejo ob delu (Zakon o urejanju trga dela, 8. čl.).

Brezposelnost je eden večjih problemov sodobnega časa in je v zadnjih letih močno prizadela tako države po svetu kot tudi Slovenijo. Kot je razvidno tudi iz podatkov v drugem poglavju, je število brezposelnih oseb od leta 2008 do danes močno naraslo. Brezposelnost predstavlja poseben socialni problem, ki je opredeljen kot dogodek ali stanje, ki poslabša materialno raven prizadete osebe. Brezposelnost je ekonomsko socialni problem in ima za sistem socialne varnosti negativne posledice, in sicer naraščanje izdatkov za dajatve brezposelnim ter zmanjševanje prispevkov za vsa področja socialne varnosti, saj so prispevki neločljivo povezani s številom zaposlenih in njihovimi plačami (Kavar Vidmar 1993).

V teoriji je brezposelnost razdeljena na več vrst glede na vzrok nastanka in posledice, ki jih povzroča: množična, strukturna in sezonska brezposelnost. Najtežja je množična brezposelnost, ki se pojavi v obdobjih gospodarskih kriz in s katero se Slovenija in svet soočata v sedanjem času. Strukturna brezposelnost nastopa zaradi neskladja med ponudbo delovne sile in povpraševanjem po njej. Sezonska brezposelnost pa se pojavlja v določenih obdobjih, vezanih na delovni proces (Kavar Vidmar 1993).

Strokovnjaki delijo brezposelne osebe v več kategorij: registrirano brezposelne, neregistrirano brezposelne in latentno brezposelne osebe. V prvo skupino sodijo tisti iskalci zaposlitve, ki so prijavljeni pri Zavodu za zaposlovanje. V drugi skupino sodijo tisti, ki so v zadnjem mesecu aktivno iskali zaposlitev, pa niso niti zaposleni niti prijavljeni pri Zavodu za zaposlovanje. V zadnjo skupino pa sodijo tisti, ki niso niti zaposleni niti odkrito brezposelni, a bi se pod določenimi pogoji zaposlili (Kavar Vidmar 1993).

2.4 Gospodarska kriza in posledice

Gospodarska kriza, ki še vedno traja, se je začela že pred več leti, posebej izrazito pa se je začela kazati v letih 2007 in 2008. »Krizo se je začela v bančnem in finančnem sektorju, kasneje pa se je razširila na proizvodnjo, po čemer se tokratna kriza razlikuje od običajnih recesij in je veliko bolj nevarna«. V vseh teh letih je bilo veliko govora o različnih strategijah izhoda iz krize, a posledice krize so dolgoročne in tudi izboljševanje razmer bo dolgoročen

proces. »Kriza je različne dejavnosti prizadela različno hitro in različno intenzivno, najhitreje pa je padla proizvodnja v industriji«. Posledice padca proizvodnje pa se praviloma z določenim zamikom kažejo tudi na trgu dela s povečevanjem števila brezposelnih oseb (Malačič 2010).

Gospodarska kriza je neželena situacija, ki zahteva takojšnje ukrepanje in nenehne prilagoditve in se lahko v gospodarstvu in podjetjih pojavi v različnih oblikah, skupno tem oblikam pa je moteno delovanje gospodarstva ali podjetja. Kriza lahko nenazadnje tudi ogrozi obstoj podjetja, saj onemogoča doseganje zastavljenih ciljev. Kriza pa lahko predstavlja tudi priložnost za podjetje, saj lahko povzroči pozitivne spremembe v načinu razmišljanja in vodenja, podjetje lahko uvede potrebne organizacijske spremembe in novo organizacijsko kulturo, preveri vloge in odgovornost vodstva ter izboljša sisteme nadzora (Možek 2013).

Gospodarska kriza se je razvila z nepričakovano močjo in je leta 2009 dosegla večino svetovnega gospodarstva. Ena izmed posledic krize je tudi povečevanje števila brezposelnih oseb, kar povzroča zmanjšanje kupne moči potrošnikov. Trenutna gospodarska kriza je torej kriza prodaje in prihodkov, saj ljudje zaradi negotove prihodnosti denar raje varčujejo kot trošijo. Zniževanje stroškov dela pa je neizogibno in mnoga podjetja so prisiljena množično odpuščati, da si zagotovijo obstoj. Gospodarska kriza povzroča korenite spremembe v družbi, najbolj prizadeti pa so ljudje z nizko izobrazbo in nizkimi dohodki (Simon 2009).

Slovensko gospodarstvo se sooča z recesijo izrednih razsežnosti, saj sta gospodarska rast in bruto družbeni proizvod doživela precejšen upad, čemur se z zamikom prilagaja tudi trg delovne sile. Potrebni bo več let za vzpostavitev stanja, kot je bilo pred krizo, sprejeti pa so bilo tudi številni ukrepi, ki naj bi pripomogli k ublažitvi posledic gospodarske krize. Pomemben del ukrepov v Sloveniji je namenjen ohranjanju delovnih mest, kar bo podrobneje predstavljeno v drugem delu naloge (Zupan 2009).

Ker so podjetja zaradi zniževanja stroškov prisiljena odpuščati, se je zmanjšanje števila delovno aktivnega prebivalstva najhitreje odrazilo v zasebnem sektorju. Poslabšanje razmer na trgu dela se kaže tudi v zmanjšanem številu prostih delovnih mest in povečanju zaposlitev za določen čas, s čimer se dodatno povečuje fleksibilnost trga dela, kar pa lahko povzroči povečanje števila dolgotrajno brezposelnih oseb, čemur so predvsem podvržene določene skupine oseb (osebe brez strokovne izobrazbe, brez ustreznih delovnih izkušenj in osebe z

določenimi zaposlitvenimi ovirami (starost, invalidnost, in druge)). Vlada je sprejela ukrepe, ki so povečali samozaposlovanje in s tem nekoliko omilili povečevanje števila brezposelnih oseb (Zupan 2009).

Gospodarska kriza pa lahko med drugim vpliva tudi na motivacijo zaposlenih, saj je lahko zaradi negotovosti glede varnosti zaposlitve zmanjšana delovna uspešnost posameznika (Gruban 2009).

Gospodarska kriza pa je poleg že omenjenega razkrila tudi nekatere strukturne slabosti, zaradi česar je padec gospodarske rasti v Sloveniji večji kot v večini držav članic Evropske unije. Spremembe na tem področju so nujne za dvig gospodarske aktivnosti in izboljšanje blaginje v družbi. Že v začetku gospodarske krize je bilo napovedano precejšnje krčenje svetovnega gospodarstva, ki bo imelo dolgoročne posledice. Vlada Republike Slovenije je že leta 2009 sprejela ukrepe za utrditev finančnega sistema ter za ohranjanje delovnih mest (Pogačar 2009).

Pred nastopom gospodarske krize je slovensko gospodarstvo izkazovalo visoko rast in usklajene rezultate, v obdobju krize pa se je gospodarska aktivnost precej zmanjšala. Gospodarska kriza pa je pokazala tudi pomanjkljivosti ureditve pokojninskega sistema in sistema socialne varnosti. Slednji je premalo učinkovit in zaradi pogojev za pridobitev pravice tudi neodziven (Pogačar 2009).

Če na gospodarsko krizo pogledamo še iz zornega kota kadrovskih strokovnjakov v podjetjih, ugotovimo, da se po svetu vrstijo konference, objavljenih pa je bilo že nešteto strokovnih člankov, ki obravnavajo predvsem teme, povezane z motivacijo zaposlenih, komuniciranjem, izobraževanjem in vlaganjem v razvoj zaposlenih ter zadržanjem ključnih kadrov v podjetju, saj je vse naštetu izrednega pomena za obstoj podjetja. Omenjajo pa se tudi teme, ki med ljudmi povzročajo tudi občutek nelagodja, in sicer skrajševanje delovnega časa, zniževanje plač in odpuščanje. Ne glede na vse negativne posledice, ki jih je prinesla gospodarska kriza, pa se v času krize tudi zaposluje, saj podjetja potrebujejo usposobljene kadre (Zupančič 2009).

Svetovna gospodarska kriza je nastala na globalni ravni, zato jo je na tej ravni potrebno tudi odpravljati. Posledice krize pa je možno vsaj deloma omiliti tudi na lokalni ravni. Podjetja se

morajo prilagajati okolju, v katerem poslujejo, saj je le-to pogosto ključno za uspeh in razvoj. Poslovno okolje slovenskih podjetij pa že več let ni konkurenčno, saj so podjetja obremenjena s številnimi dajatvami, pritek tujega kapitala pa je omejen. Spremenjene razmere, ki jih je povzročila gospodarska kriza, so zahtevale hitro ukrepanje, kar pa se ni zgodilo (Mlakar 2013).

Glede na to, da se med posledice recesije uvršča tudi odpuščanje delavcev, je Vlada Republike Slovenije z namenom obvladovanja kriznih razmer sprejela ukrepe, namenjene tako državi in gospodarstvu kot tudi prebivalstvu. Vpliv krize na slovensko gospodarstvo se skuša zmanjšati preko programov aktivne politike zaposlovanja, pomembno pa je tudi zagotavljanje socialne varnosti. Omeniti je potrebno tudi nove javne razpise, ki so bili objavljeni v okviru Zavoda RS za zaposlovanje, in sicer tako imenovana razpisa Zaposli.me ter Prvi izziv. Slednji je namenjen iskalcem prve zaposlitve, prvi pa zaposlovanju težje zaposljivih oseb (Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo 2009).

V asinhronem spletnem intervjuju sem sogovornici iz Zavoda RS za zaposlovanje, območna služba Velenje, zastavila tudi vprašanje, kakšne so posledice gospodarske krize na zaposlovanje in brezposelnost. V odgovoru je bilo zapisano, da je gospodarska kriza konec leta 2008 in v letu 2009 povzročila velika odpuščanja, zato se je brezposelnost v letu 2009 in v naslednjih letih močno povečala (Gerksič 2013).

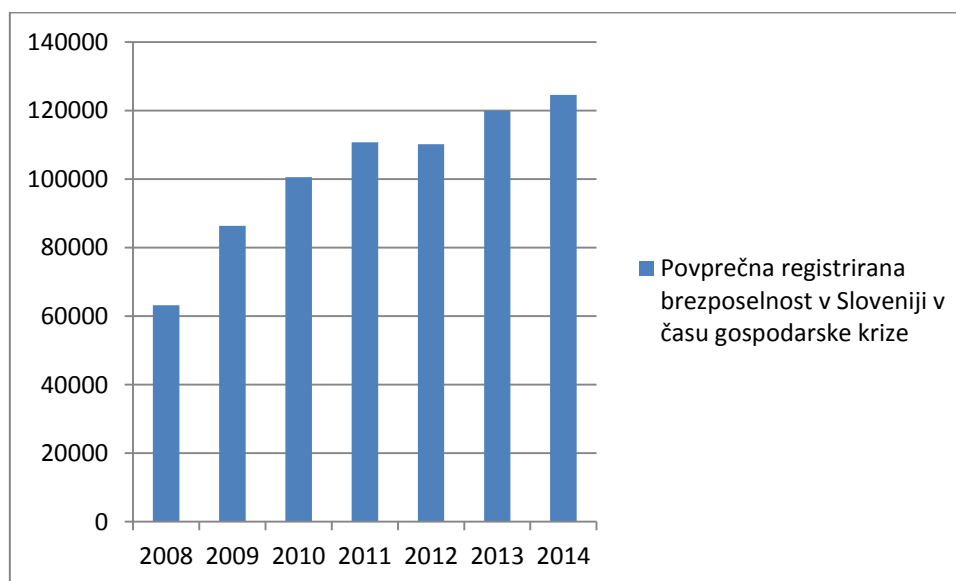
Največja negativna posledica gospodarske krize je torej občutno povečanje števila brezposelnih oseb v Sloveniji, najbolj prizadete pa so najbolj ranljive družbene skupine. Zanimiv je vpogled v razlog prenehanja zaposlitve novih brezposelnih oseb, in sicer na splošno prevladuje iztek pogodbe o zaposlitvi za določen čas, sledijo pa trajno presežni delavci in brezposelni zaradi stečajev. Najmanj je bilo na novo prijavljenih brezposelnih oseb iz kategorije iskalcev prve zaposlitve, čeprav se ravno zaradi prijave le-teh brezposelnost opazno poveča vsako leto v oktobru. Negotove gospodarske razmere pa so občutno vplivale tudi na povpraševanje delodajalcev po delavcih, saj se je v času krize zmanjšalo tudi zaposlovanje (Kresal Šoltes 2009).

3 GIBANJE BREZPOSELNOSTI V ČASU GOSPODARSKE KRIZE V SLOVENIJI

Gospodarska kriza, s katero se še vedno soočamo, se je pri nas začela leta 2008, ena izmed njenih posledic pa je povečanje brezposelnosti. Navezujoč se na temo te diplomske naloge je smiselno narediti pregled podatkov o gibanju števila brezposelnih v Sloveniji v času krize, torej od leta 2008 do danes. Na spletni strani Zavoda RS za zaposlovanje vsak mesec objavijo podatke o stanju na trgu dela in ti podatki so podlaga za pregled gibanja brezposelnosti, ki sledi v nadaljevanju. Pregled gibanja brezposelnosti temelji na povprečni registrirani brezposelnosti po letih, graf pa nazorno prikazuje občutno zvišanje števila brezposelnih v tem obdobju.

Kot je razvidno iz grafa 3.1., je bila leta 2008, ko se je gospodarska kriza v Sloveniji začela, registrirana brezposelnost še relativno nizka v primerjavi z naslednjimi leti, povprečna registrirana brezposelnost je znašala 63.216. Najnižja je bila v septembru (59.303), najvišja pa januarja (69.238). Leta 2009 je povprečna registrirana brezposelnost znašala 86.354, leta 2010 pa se je povišala na 100.504. V letih 2011 in 2012 je znašala nekoliko več kot 110.000 (leta 2011 110.692, leta 2012 110.183), v letu 2013 pa je porasla na 119.827. Brezposelnost pa še vedno narašča, in sicer je v prvih šestih mesecih leta 2014 povprečna brezposelnost znašala že 124.499 (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2014b).

Graf 3. 1: Povprečna registrirana brezposelnost v Sloveniji v času gospodarske krize

V letu 2008 je bila v Sloveniji še prisotna pozitivna gospodarska aktivnost, ki pa se je zaradi svetovne gospodarske krize začela proti koncu leta postopoma zmanjševati. »To pa se je odražalo tudi na trgu dela, kjer se je število delovno aktivnih v novembru nekoliko znižalo glede na mesec pred tem. Glede na to, da se je v decembru 2008 močno zmanjšalo število prostih delovnih mest ter zaposlovanje brezposelnih oseb, je bilo pričakovano nadaljnje zmanjševanje števila delovno aktivnih oseb« (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2009).

Leto 2009 je bilo iz gospodarskega vidika izredno slabo leto, saj so spremenjene gospodarske razmere povzročile krčenje nekaterih dejavnosti in s tem dodatno zmanjšanje števila delovno aktivnih oseb (v primerjavi z letom 2008 za 2,4 %). Povprečno število brezposelnih je bilo leta 2009 v primerjavi z letom 2008 višje za 36,6 %, zmanjšalo pa se je tudi zaposlovanje delavcev, in sicer za 31,5 % (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2010).

V letu 2010 se razmere v gospodarstvu in s tem tudi »zaposlitvene možnosti v Sloveniji še niso izboljšale, kar je ponovno vplivalo na povečanje števila brezposelnih oseb, predvsem zaradi izteka zaposlitev za določen čas, trajno presežnih delavcev in stečajnikov«. Leta 2010 je bilo v Sloveniji 2,7 % manj delovno aktivnih oseb kot leto prej, prijavljenih pa je bilo nekoliko več prostih delovnih mest (8,2 %). V primerjavi s prejšnjim letom se je v letu 2010 zaposlilo 6,5 % manj oseb in povprečno število brezposelnih oseb je bilo glede na prejšnje leto višje za 16,4 % (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2011).

Posledice gospodarske krize se na trgu dela odražajo tudi v letu 2011, saj si gospodarstvo še vedno ni opomoglo. »Leta 2011 je bilo v Sloveniji v povprečju 1,3 % manj delovno aktivnih oseb kot leto prej. V letih 2010 in 2011 se je število prostih delovnih mest sicer povečalo, vendar še ni doseglo števila iz obdobja pred krizo«. V letu 2011 je bilo prijavljenih 11,4 % več prostih delovnih mest kot leto prej, in sicer se povečuje delež prostih delovnih mest začasne zaposlitve. V primerjavi s prejšnjim letom se je povečalo tudi število zaposlitev, in sicer za 13,6 %. Ne glede na to pa se je povečalo tudi povprečno število brezposelnih oseb (za 10,1 %), saj se gospodarska aktivnost še vedno ni povečala (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2012).

Gospodarska kriza je vplivala na trg dela tudi v letu 2012. Sledilo je ponovno krčenje gospodarstva (za 2,3 %), kar je bilo posledica tako zunanjih vplivov (slabše mednarodne

razmere) kot notranjih (kriza bančnega sektorja, ukrepi za omejevanje javne porabe ter občutno slabše razporejenost prebivalstva). Šibka rast izvoza ni uspela nadomestiti padca v potrošnji prebivalstva in države ter padca investicij. V letu 2012 je število delovno aktivnih oseb naraščalo od februarja do maja, v preostalih mesecih pa se je zmanjševalo. Zaposlitvene možnosti so bile ponovno manjše kot leto pred tem, razlog za to pa je v poglobljanju gospodarske krize, saj podjetja niso zaposlovala. Delodajalci so prijavili 12,7 % manj delovnih mest, število zaposlitev pa se je zmanjšalo za 6,5 % (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2013).

V letu 2013 pa se je gospodarska kriza še poglobljala. Razmere na trgu dela so se v poletnih mesecih nekoliko izboljšale, a so bile še vedno slabše kot pred letom dni. Povečala se je tudi problematika zaposlovanja mladih, saj je primanjkovalo prostih delovnih mest. Ob koncu decembra je bilo na Zavodu za zaposlovanje prijavljenih 5 % več brezposelnih oseb kot konec leta 2012. Kot je omenila tudi sogovornica v intervjuju, od aprila 2013 naprej niso več na voljo podatki o celotnem povpraševanju delodajalcev po delavcih zaradi spremembe Zakona o urejanju trga dela, s katero je bila ukinjena obvezna prijava prostega delovnega mesta pri Zavodu za zaposlovanje (z izjemo delodajalcev, ki sodijo v javni sektor in gospodarskih družb, ki so v večinski lasti države) (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2014a). V intervjuju je bilo tudi omenjeno pričakovano naraščanje števila brezposelnih v drugi polovici leta 2013, čemur naj bi botrovalo predvsem prijavljanje iskalcev prve zaposlitve po zaključenem izobraževanju in tudi priliv presežnih delavcev in delavcev, ki bodo izgubili zaposlitev iz določenih razlogov (stečaj, iztek pogodbe o zaposlitvi za določen čas), zmanjšalo pa se bo tudi zaposlovanje, predvsem zaradi sezonskih razlogov in slabih gospodarskih napovedi. Na Zavodu so ocenjevali, da bo konec leta 2013 v evidenci prijavljenih okoli 124 tisoč registriranih brezposelnih oseb, kar se je tudi zgodilo (Gerkišič 2013).

Urad za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) za leto 2014 še ne napoveduje izboljšanja gospodarskih razmer, skromno izboljšanje je možno pričakovati šele naslednje leto. Upadanje gospodarske aktivnosti in varčevalni ukrepi bodo kljub ukrepom aktivne politike zaposlovanja, ki se izvajajo, vplivali na razmere na trgu dela tudi v letu 2014. Brezposelnost se bo po napovedih v letu 2014 še nekoliko povečala, v letu 2015 pa še vedno ohranjala na visoki ravni, saj bo potrebno veliko časa, da se vzpostavi takšno stanje, kot je bilo pred krizo (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2014c).

Če pogledamo makroekonomske razmere v Sloveniji in napovedi za prihodnje leto, je krčenje gospodarske aktivnosti pričakovano še v letu 2014, medtem ko je za leto 2015 napovedana neznatna rast (okrog pol odstotka). »Na slabe napovedi za slovensko gospodarstvo vpliva skupek različnih dejavnikov, med katere sodijo izboljšanje bančnega sistema, okrepitev javnih financ in upad potrošnje«. Slabe so tudi napovedi za trg dela, ki je odvisen od gospodarskih razmer, saj se bo zaposlenost še vedno zmanjševala tako v zasebnem kot v javnem sektorju, brezposelnost pa naj bi še do leta 2015 znašala preko 120.000 (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2014č).

4 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA

4.1 Definicija

Začetek 21. stoletja je prelomnica, tako v družbenih razmerah kot v ekonomiji. Spremenjene družbene razmere in povezovanje držav določajo tok gospodarstva, ki pa je povezan tudi z gospodarsko krizo, s katero se gospodarstva po svetu soočajo v zadnjih letih in ki družbene razmere le poslabšuje, saj se soočamo z odpuščanji in zmanjševanjem zaposlenosti. Zaradi vsega naštetega je pomembna aktivna politika zaposlovanja (v nadaljevanju: APZ), ki skuša s konkretnimi aktivnostmi omejevati brezposelnost (Ivanuša Bezjak 2006, 12).

Če na kratko opredelimo širši pojem, politiko zaposlovanja, ugotovimo, da je pri opredeljevanju politike zaposlovanja prva razlika z drugimi politikami že sam predmet obravnave. V ožjem pomenu se politika zaposlovanja nanaša na »dejavnost države in njenih organov na področju zaposlovanja«, v širšem smislu pa se nanaša na »uresničevanje interesov širšega kroga socialnih dejavnikov, zainteresiranih za zaposlovanje«. Politika zaposlovanja tako postavlja cilje, oblikuje programe in ukrepe ter zagotavlja vire in izvajalce za njihovo uresničevanje, vse to pa je razdeljeno med institucije, ki jih lahko poimenujemo »sistem zaposlovanja«, osrednje mesto pa pripada zavodu za zaposlovanje (Svetlik in Trbanc 2002, 36).

V intervjuju sem zastavila tudi vprašanja, povezana z aktivno politiko zaposlovanja. Sogovornica je APZ opredelila kot skupek ukrepov na trgu dela, ki vključujejo različne aktivnosti in programe, cilj le-teh pa je »povečanje zaposlenosti in zmanjšanje brezposelnosti, večja zaposljivosti oseb na trgu dela ter povečanje konkurenčnosti in prožnosti delodajalcev«. Sogovornica je še dodala, da omenjeni ukrepi pomenijo poseg, namenjen neposrednemu odpravljanju problemov na trgu dela, ki pa se morajo medsebojno dopolnjevati s sistemskimi rešitvami in ukrepi drugih sektorskih politik (Gerksič 2013).

Obstajajo štiri različne usmeritve APZ, in sicer: okrepitev spodbud, pomoč pri zaposlovanju, zaposlitev ter investicije v človeški kapital. Prva izmed navedenih usmeritev se nanaša na ukrepe, katerih cilj je okrepitev delovnih spodbud za prejemnike nadomestil. To se lahko doseže na več načinov, na primer z omejevanjem pasivnih koristi. Druga usmeritev se nanaša

na odstranjevanje ovir za vključitev na trg dela. To obsega programe iskanja zaposlitve ter razna svetovanja. Tretja usmeritev se nanaša na preprečevanje upadanja človeškega kapitala in je sestavljena iz ustvarjanja novih delovnih mest ter programov povečevanja delovnih izkušenj. Zadnja usmeritev pa ponuja tako imenovano drugo priložnost tistim, ki niso uspeli izkoristiti sistema usposabljanja ali katerih večšine so postale zastarele (Bonoli 2010, 440–441).

Moderne države skušajo na alokacijo delovne sile vplivati predvsem z različnimi ukrepi in programi, usmerjenimi na ponudbo in povpraševanje po delovni sili, ki so del tako imenovane aktivne politike zaposlovanja, katere cilj je visoka in stabilna stopnje zaposlenosti (Kopač 2002, 144).

Kot je navedeno v različnih virih, je APZ torej po definiciji skupek ukrepov na trgu dela, saj je potrebno učinkovito odzivanje na spremembe. Namen teh ukrepov je v prvi vrsti povečanje zaposlenosti in zmanjšanje brezposelnosti. Vlada želi k »aktivnosti spodbuditi neaktivne osebe in tiste, katerih zaposlitev je ogrožena, ter jih spodbuditi k aktivnejšemu reševanju problematike brezposelnosti« (Vlada Republike Slovenije 2013a). Zavod za zaposlovanje je v Sloveniji osrednja institucija, ki izvaja aktivnosti v okviru ukrepov APZ in je tudi njen osrednji člen. Programi in ukrepi APZ so ključni instrument pri odpravljanju neskladij med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2009).

Ukrepi APZ so usmerjeni na odpravljanje brezposelnosti in tako aktivna politika zaposlovanja neposredno deluje na trgu delovne sile s posegi, povezanimi z demografsko in migracijsko politiko ter politiko selitve kapitala za delovno silo, spremembami na področju izobraževanja, izboljšavami glede možnosti zaposlovanja socialno izključenih skupin, razvojem služb za zaposlovanje in centrov za delo, načrtovanjem poklicne poti, ponudbo ukrepov za spodbujanje usklajevanja ponudbe in povpraševanja po delovni sili, ter različnimi oblikami zaposlitve in skrajševanja delovnega časa (Glazer in Hazl 2002, 214).

4.2 Nastanek aktivne politike zaposlovanja

Večina strokovnjakov se strinja, da APZ izvirajo iz Švedske. Začetnika sta bila G. Rehn in R. Meidner, ekonomista, ki sta oblikovala tako imenovani Rehn-Meidnerjev model. Ta strategija je imela več ciljev: enakost v razdelitvi plač, vzdrževanje polne zaposlenosti ter modernizacija

švedske industrije. Sprva politike niso bile osredotočene na brezposelnost, s to problematiko so se začele ukvarjati šele sredi devetdesetih let, ko so se usmerile na brezposelne osebe ter na njihov ponovni vstop na trg delovne sile (Bonoli 2010, 444).

Aktivne politike trga dela so se pomembneje razvile v zadnjih dveh desetletjih v državah članicah Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD), a se po državah precej razlikujejo, saj jih vsaka država v določeni meri prilagaja razmeram, v katerih deluje. APZ so pomembno področje ustvarjanja socialne politike. Države, ki se soočajo z masovno brezposelnostjo, se zgledujejo po ustaljenih praksah v drugih državah (Bonoli 2010, 435).

4.3 Podlage za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja

Državni zbor Republike Slovenije je leta 2010 sprejel Zakon o urejanju trga dela. S tem zakonom so urejeni ukrepi države, ki zagotavljajo izvajanje storitev in ukrepov APZ ter delovanje sistema zavarovanja za primer brezposelnosti. V okviru ukrepov, ki jih ureja Zakon o urejanju trga dela, so s tem zakonom določeni tudi izvajalci ukrepov, financiranje ter pogoji in postopki za pridobitev posamezne pravice. Določbe zakona, ki urejajo področje APZ, so stopile v veljavo s 1. 1. 2012, določajo pa naslednje ukrepe:

- usposabljanje in izobraževanje;
- nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta;
- spodbude za zaposlovanje;
- kreiranje delovnih mest;
- spodbujanje samozaposlovanja (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2011b, 1).

Poleg navedenega zakona so podlage za izvajanje ukrepov APZ tudi Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja, Načrt za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja in Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014).

4.3.1 Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja

Kot je bilo že omenjeno, temelje za ukrepe APZ sestavlja več dokumentov, in eden izmed njih so tudi Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju: smernice APZ, ki jih je uvedel Zakon o urejanju trga dela, sprejme pa jih Vlada Republike Slovenije v sodelovanju s socialnimi partnerji. Smernice APZ so strateški dokument, ki izhajajo iz dokumentov Republike Slovenije in Evropske unije (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2011a). Konec leta 2011 so bile sprejete smernice APZ za plansko obdobje 2012–2015, v njih pa so opredeljeni cilji, finančna sredstva ter kazalniki za spremljanje učinkovitosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013).

4.3.2 Načrt za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja

Na podlagi smernic APZ je na naslednji stopnji sprejet načrt za izvajanje ukrepov APZ. V tem primeru gre za »izvedbeni dokument«, ki ga sestavi minister, pristojen za delo in ga predloži Vladi RS v sprejem. Podlaga za načrt je Proračun Republike Slovenije za določeno obdobje, saj določa sredstva, ki so na razpolago za izvajanje ukrepov APZ (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013).

Če se osredotočimo na aktualni načrt APZ za leti 2013 in 2014, je v njem za izvajanje ukrepov APZ določen znesek v višini 155.499.910 EUR, ki se bo črpal iz proračuna Republike Slovenije za leti 2013 in 2014. V tem obdobju se bodo sredstva v večini porabila za programe, katerih cilj je neposredna zaposlitev in v programe, s katerimi brezposelne osebe nadgrajujejo svoje znanje in veščine, saj s tem postajajo bolj konkurenčni na trgu delovne sile in se jim povečajo možnosti za zaposlitev (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013).

4.3.3 Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja

Na podlagi Načrta za izvajanje ukrepov APZ pa je na naslednji stopnji sprejet Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju: katalog APZ), ki ga pripravi Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ), sprejme pa ga Vlada Republike Slovenije. MDDSZ pri pripravi kataloga APZ upošteva tudi

predloge izvajalcev ukrepov APZ, kar je pomembno predvsem iz vidika učinkovitosti izvajanja ukrepov. V osnovi je določenih pet ukrepov APZ, če pa na trgu dela nastopijo nepričakovane razlike med ponudbo delovne sile in povpraševanjem po njej, lahko MDDSZ pripravi dodatne ukrepe, ki bi odpravili omenjena neskladja. Če še na kratko pogledamo vsebino kataloga APZ, je sestavljen iz osmih poglavij, od tega je prvih pet namenjenih posameznim ukrepom in njihovim karakteristikam, šesto poglavje opisuje programe za doseganje ciljev znotraj ukrepov, sedmo poglavje opisuje ostale ukrepe, ki ne sodijo med navedene ukrepe APZ, pa se izvajajo na trgu dela, zadnje poglavje pa obsega aktivnosti, pri katerih se izvaja le še financiranje pogodb, ki so bile že sklenjene, dodatno vključevanje pa ni več mogoče (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014).

5 UKREPI IN KONKRETNE AKTIVNOSTI NA PODROČJU AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI V ČASU KRIZE

Kot je znano, ima gospodarska kriza v Sloveniji velik vpliv na zaposlenost in na splošno na obstoj podjetij. Poleg ukrepov države na področju trga dela, ki so zakonsko urejeni, obstajajo tudi določeni ukrepi oziroma načini, s katerimi je mogoče delno omiliti posledice gospodarske krize v podjetju. Ne glede na to pa je poudarek na ukrepih aktivne politike zaposlovanja, ki bodo predstavljeni v nadaljevanju.

Ker pomeni gospodarska kriza spremenjene razmere v gospodarstvu, se mora podjetje v prvi vrsti prilagoditi novim razmeram. Vsekakor je pomembno, da podjetje razpolaga z usposobljeno delovno silo, ki se bo znala soočiti z nastalimi razmerami, naloga kadrovskega strokovnjaka v podjetju pa je, da določi, katera znanja, veščine in sposobnosti so potrebne, da se bo podjetje lahko v čim krajšem času prilagodilo novim razmeram in tudi uspešno poslovalo. Za podjetje je tudi pomembno, da obdrži najboljše kadre, saj obstaja nevarnost, da si poiščejo zaposlitev drugje, pri tem pa je pomembna tudi motivacija zaposlenih. V primeru, da delovni rezultati določenih zaposlenih ne dosegajo določene ravni, mora kadrovski strokovnjak poskrbeti za izboljšanje, bodisi z usposabljanjem ali z motiviranjem, saj si v času krize podjetje ne sme privoščiti nedoseganja zahtevanih rezultatov. Podjetja pa so v obdobjih, ki jih zaznamuje gospodarska kriza, prisiljena tudi aktivneje upravljati število zaposlenih, včasih je nujno tudi obsežnejše zmanjševanje števila zaposlenih. V spremenjenih razmerah, ki jih povzroči gospodarska kriza, podjetja posežejo po različnih ukrepih, večinoma pa se na prvem mestu znajde zniževanje stroškov, tako stroškov delovne sile kot stroškov izobraževanja in usposabljanja, zato je potrebno poiskati tudi vire znotraj podjetja, ki nadomestijo zunanje pridobivanje znanja (Luckmann Jagodič 2013). V kriznih razmerah pa je za delodajalce izredno pomembna tudi prožna organizacija delovnega časa, da lahko prilagajajo proizvodnjo ali izvajanje storitev. Podjetja tako iščejo načine za najbolj racionalno organizacijo dela s ciljem zmanjšanja stroškov poslovanja, pomembno pa je, da so ti načini skladni z določenimi akti in predpisi (Korpič - Horvat 2009).

Poleg ukrepov aktivne politike zaposlovanja, o katerih bo govora v nadaljevanju, pa skuša Vlada Republike Slovenije zmanjšati posledice gospodarske krize v Sloveniji tudi z vrsto

ukrepov, namenjenih tako gospodarstvu kot tudi prebivalstvu (Vlada Republike Slovenije 2008). Pri ukrepih, ki se nanašajo na prebivalce, gre za zagotovitev socialne varnosti v primeru brezposelnosti ali čakanja na delo, sofinanciranje programov usposabljanja in izobraževanja, podporo določenim projektom, okrepitev aktivnosti v okviru APZ, in drugo (Vlada Republike Slovenije 2013b).

5.1 Ukrepi države na področju trga dela

Zakon o urejanju trga dela v 3. poglavju ureja ukrepe države na področju trga dela. »Vrste ukrepov države na trgu dela so: storitvi za trg dela, aktivna politika zaposlovanja (v nadaljevanju: APZ), zavarovanje za primer brezposelnosti, zagotavljanje pravic iz obveznega in prostovoljnega zavarovanja za primer brezposelnosti« (Zakon o urejanju trga dela, 15. čl.).

»Storitvi za trg dela /.../ sta vseživljenjska karierna orientacija in posredovanje zaposlitve« (Zakon o urejanju trga dela, 16. čl.). Prva storitev obsega dejavnosti, ki so pomembne pri zaposlovanju, izobraževanju, usposabljanju in izbiri poklica (Zakon o urejanju trga dela, 18. čl.), cilj druge storitve pa je usklajevati ponudbo delovne sile in povpraševanje po njej (Zakon o urejanju trga dela, 25. čl.).

5.2 Ukrepi aktivne politike zaposlovanja

5.2.1 Ciljne skupine ukrepov aktivne politike zaposlovanja

»Ukrepi APZ so namenjeni različnim ciljnim skupinam, in sicer brezposelnim osebam in drugim iskalcem zaposlitve«, pa tudi zaposlenim in delodajalcem (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 6).

Kot to določa Zakon o urejanju trga dela v 35. členu, imajo pravico do prednostne obravnave in vključitve v programe APZ tisti brezposelni, ki so prejemniki denarnega nadomestila ali drugih prejemkov, pa tudi osebe iz ranljivih skupin (na primer invalidi, ženske, prvi iskalci zaposlitve) ter tisti brezposelni, ki še niso bili vključeni v programe APZ (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 6).

5.2.2 Vključevanje v ukrepe aktivne politike zaposlovanja

Kot določa katalog APZ, je podlaga za vključitev v ukrepe APZ zaposlitveni načrt (razen v določenih primerih, v katerih zaposlitveni načrt ni potreben). Na podlagi zaposlitvenega načrta je sklenjen akt o vključitvi, ki je lahko v obliki napotnice ali pogodbe. Napotnico se izda takrat, ko je vključena oseba upravičena do plačila stroškov programa, pogodbo pa se sklene takrat, ko osebi pripada tudi denarni prejemek in povračilo stroškov (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 6).

5.2.3 Ukrep 1 – Usposabljanje in izobraževanje

V okviru prvega ukrepa aktivne politike zaposlovanja se izvajajo programi usposabljanja in izobraževanja. Izobraževanje se izvaja v dveh oblikah, in sicer v neformalni in formalni. Kot je že iz vsakodnevne rabe besede znano, gre pri izobraževanju za pridobivanje določenih novih znanj. Pri prvi, neformalni obliki izobraževanja vključena oseba poveča svoje zaposlitvene možnosti s tem, ko pridobi nova znanja in kompetence, pri drugi, formalni obliki pa vključena oseba pridobi višjo stopnjo izobrazbe in s tem prav tako poveča svoje zaposlitvene možnosti in izboljša položaj na trgu dela. Pri neformalnih oblikah izobraževanja poznamo usposabljanje, pri katerem vključena oseba pridobi določena nova znanja in kompetence pri registriranih izvajalcih programov usposabljanja, in izpopolnjevanje, pri katerem vključena oseba razširi in poglobi svoje že obstoječe znanje (na primer usposabljanje na delovnem mestu). Po opravljenem programu usposabljanja vključena oseba pridobi potrdilo, ki je veljavno na celotnem trgu dela (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 4–5).

V okviru prvega ukrepa se izvajajo programi neformalnega izobraževanja in programi formalnega izobraževanja. Med programe neformalnega izobraževanja sodijo programi usposabljanja (nacionalne poklicne kvalifikacije), programi izpopolnjevanja (institucionalno usposabljanje, vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe, Za Pokolpje – aktivno in dejavno, Projektno učenje za mlajše odrasle 2013–2015), usposabljanje in izobraževanje zaposlenih (mentorstvo za mlade), ter programi usposabljanja na delovnem mestu. Med programe formalnega izobraževanja pa sodi spodbujanje formalnega izobraževanja (programi formalnega izobraževanja v šolskem letu 2013/2014) (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 14–33).

5.2.4 Ukrep 2 – Nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta

Drugi ukrep, nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta, je namenjen delodajalcem in zaposlenim, saj z vključitvijo v ta ukrep zaposlene osebe pridobijo nova znanja in kompetence, podjetje pa s tem, ko usposablja svojo delovno silo, poveča svojo konkurenčnost in prožnost. Pri programih, ki so zbrani v drugem ukrepu, gre za subvencioniranje nadomestitve zaposlene osebe z brezposelno, s to razliko, da gre pri nadomeščanju na delovnem mestu za popolno nadomestitev, pri delitvi delovnega mesta pa za delno (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 5).

V okviru drugega ukrepa se izvajajo programi delitve delovnega mesta (mentorstvo za mlade – izvajanje mentorstva za mlade z delitvijo delovnega mesta), s tem pa dobijo mladi možnost pridobivanja praktičnih znanj (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 34).

5.2.5 Ukrep 3 – Spodbude za zaposlovanje

Spodbude za zaposlovanje, ki se izvajajo v okviru tretjega ukrepa APZ, se izvajajo z namenom povečanja zaposlitvenih možnosti brezposelnih oseb, izvajajo pa se v obliki subvencij za zaposlitev (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 5).

V okviru tega ukrepa se izvajajo subvencije za zaposlitev (spodbujanje zaposlovanja težje zaposljivih oseb) in subvencije za zaposlitev – povračilo dela plače (povračilo prispevkov delodajalca). Delodajalec je tako upravičen do določenih denarnih sredstev, če zaposli brezposelno osebo, ki je vključena v ta ukrep (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 36–45).

5.2.6 Ukrep 4 – Kreiranje delovnih mest

Namen četrtega ukrepa, kreiranje delovnih mest, je spodbujanje vključenosti (delovne in socialne) ter izboljšanje sposobnosti in veščin brezposelnih oseb, predvsem tistih, ki sodijo v ranljive skupine, izvaja pa se v obliki subvencioniranja začasne zaposlitve, povezano pa je lahko tudi z usposabljanjem. Programi v okviru tega ukrepa se izvajajo večinoma pri

delodajalcih v neprofitnem in javnem sektorju (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 5).

V okviru omenjenega ukrepa se izvajajo programi spodbujanja delovne in socialne vključenosti ter programi socialnega podjetništva. V prvo skupino sodijo javna dela, v drugo skupino pa spodbujanje razvoja socialnega podjetništva (spodbujanje socialne vključenosti in enakih možnosti na trgu dela) (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 45–50).

5.2.7 Ukrep 5 – Spodbujanje samozaposlovanja

Zadnji ukrep, spodbujanje samozaposlovanja, pa je namenjen tistim osebam, ki želijo uresničiti svojo podjetniško idejo, poleg tega pa je cilj tudi ustvariti delovna mesta v mikro podjetjih in spodbuditi opravljanje samostojnih dejavnosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 5).

V okviru tega ukrepa se izvajajo programi pomoči pri samozaposlitvi (Podjetno v svet podjetništva 2014) in subvencije za samozaposlitev (Samozaposlovanje 2014) (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 51–54). S pomočjo teh subvencij osebe lažje uresničijo svojo podjetniško idejo, s čimer se pripomore tudi k povečanju zaposlenosti, saj so lahko ob uspešnem poslovanju ustvarjena tudi nova delovna mesta.

5.2.8 Ostali ukrepi na trgu dela

Na trgu dela se izvajajo tudi nekateri ukrepi, ki so v katalogu APZ zbrani pod poglavjem »Ostali ukrepi na trgu dela«. Sem sodijo tako imenovani kompetenčni centri za razvoj kadrov, ki se izvajajo v primeru pomanjkanja določenih znanj, veščin in sposobnosti znotraj določene dejavnosti, njihova podlaga pa je sodelovanje med podjetji in drugimi organizacijami. Drugi ukrep v tem sklopu je namenjen razvoju in promociji storitev in pripomočkov vseživljenjske karijerne orientacije, ki je med drugim namenjen tudi okrepitvi lastne angažiranosti pri reševanju lastnega problema brezposelnosti. Pri tretjem ukrepu v tem sklopu, ki se imenuje »spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II.«, gre za javni razpis, ki je namenjen tako krepitvi tržnih dejavnosti kot usposabljanju oseb in ustvarjanju novih delovnih mest. Zadnji ukrep pa se imenuje »Podjetno v svet podjetništva 2013«, katerega cilje je usposobiti mlade,

visoko izobražene brezposelne osebe za zaposlitev ali samozaposlitev (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 55–62).

5.2.9 Pregled aktivnosti, ki se nadaljujejo iz preteklih obdobj

Kot je bilo že omenjeno, pri aktivnostih iz preteklih obdobj novovključevanje ni več mogoče, poteka le še financiranje pogodb, ki so bile že sklenjene v preteklem obdobju. V to skupino sodita programa Zaposli.me 2011/2012 in Zaposli.me 2012/2013, s pomočjo katerih so se zaposlile brezposelne osebe s pomočjo subvencije za zaposlitev, poleg tega pa sta ta programa zagotovila delovno silo določenim delodajalcem iz tržnega sektorja, ki so bili s tem, ko so zaposlili brezposelno osebo, vključeno v ta program, upravičeni do subvencije v določenem znesku. V to skupino sodi tudi program Spodbujanje zaposlovanja prejemnikov denarne socialne pomoči za leto 2012, s pomočjo katerega so se brezposelne osebe iz ciljne skupine ponovno vključile v delovno okolje in pridobile trajnejšo zaposlitev. Prav tako poteka financiranje že sklenjenih pogodb v okviru programa »50plus«, katerega namen je bil povečati zaposlitvene možnosti starejših brezposelnih oseb in motivirati delodajalce, da brezposelne osebe iz te ciljne skupine zaposlijo, programa Priložnost zame, ki vključenim osebam nudi podporo pri ponovni delovni in socialni integraciji, programa Prvi izziv, ki se nanaša na brezposelne osebe, mlajše od 30 let, ter programa Subvencije za samozaposlitev 2011/2012 in Subvencije za samozaposlitev 2010–2013 (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2014, 63–79).

5.3 Vsebine, učinki in rezultati izvajanja ukrepov APZ

V okviru vsakega izmed ukrepov APZ se torej izvajajo določeni programi, v katere se vključujejo osebe iz ciljnih skupin. Namen in cilj vsakega programa sta točno določena, prav tako tudi pogoji in finančna sredstva. Vse aktivnosti se izvajajo z namenom omejevanja brezposelnosti in v nadaljevanju so še nekoliko konkretnije predstavljene vsebine, učinki in rezultati izvajanja posameznega ukrepa.

V sklopu prvega ukrepa »Usposabljanje in izobraževanje« se izvaja torej izobraževanje in usposabljanje tako brezposelnih oseb kot tudi zaposlenih. Med najpomembnejše aktivnosti, ki potekajo na tem področju, sodi usposabljanje brezposelnih oseb, ki poteka na konkretnem delovnem mestu, v ciljno skupino pa sodijo vse brezposelne osebe, ki so najmanj 3 mesece

prijavljene v evidenci brezposelnih oseb. Druga aktivnost se izvaja na območju Pokolpja, kjer se prav tako izvajajo dejavnosti usposabljanja in izobraževanja, namen pa je motivirati ciljno skupino in spodbuditi zaposlovanje. Izvajajo se tudi aktivnosti za pridobivanje nacionalnih poklicnih kvalifikacij, formalne izobrazbe ter novih veščin in znanj, pa tudi sofinanciranje programov usposabljanja in izobraževanja v podjetjih. V okviru prvega ukrepa se je v šolskem letu 2013/2014 izvajal program Projektno učenje za mlajše odrasle, katerega ciljna skupina so mlajši odrasli, stari od 15 do 25 let in nimajo niti poklica niti zaposlitvenih izkušenj. Cilj programa je, da vključena oseba pridobi izkušnje in znanje, s katerim lahko uspešno nadaljuje izobraževanje, da si izbere poklicno pot, pa tudi izboljša samopodobo (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013).

V okviru drugega ukrepa »Nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta« so sredstva in izvajanje aktivnosti načrtovana v letu 2014, v letu 2013 je potekalo oblikovanje aktivnosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013).

Pri tretjem ukrepu »Spodbude za zaposlovanje« se izvajajo aktivnosti pri programih subvencioniranja zaposlovanja težje zaposljivih skupin brezposelnih oseb, in eden takšnih je program Zaposli.me, izvajajo pa se tudi programi, katerih namen je spodbuditi zaposlovanje v Pomurski regiji in na območju Pokolpja. V sklopu tega ukrepa pa se izvajajo tudi aktivnosti za spodbujanje zaposlovanja prejemnikov denarne socialne pomoči (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013).

V okviru četrtega ukrepa »Kreiranje delovnih mest« so najpomembnejša aktivnost programi javnih del, katerih cilj je, da oseba ohrani stik s trgom dela, to pa je predvsem pomembno za osebe z nižjo izobrazbo in starejše. V ta ukrep pa se uvršča tudi program Prvi izziv, katerega ciljna skupina so mlade brezposelne osebe (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013).

Zadnji ukrep »Spodbujanje samozaposlovanja« pa je namenjen tistim brezposelnim osebam, ki imajo oblikovano svojo lastno podjetniško idejo in jo želijo uresničiti s samozaposlitvijo. Aktivnosti pri tem ukrepu potekajo od ugotavljanja smiselnosti samozaposlitve do priprav na samozaposlitev, ki se izvajajo preko delavnic in individualnih razgovorov (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013).

Osredotočimo se še na učinke in rezultate izvajanja programov APZ. Za leti 2013 in 2014 so predpostavljeni določeni učinki in rezultati izvajanja programov in aktivnosti aktivne politike zaposlovanja, ki naj bi bili doseženi. Kot učinek se navaja podatek, da bo v izvajanje ukrepov APZ vključenih 73.582 oseb, od tega jih bo 21.392 vodilo v neposredno zaposlitev (rezultat), 18.414 vključenih oseb pa se bo zaposlilo šest mesecev po preteku obveznosti, navedenih v pogodbi (kratkoročni rezultat) (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013).

5.4 Uresničevanje ukrepov v Sloveniji

Na področju omejevanja brezposelnosti v Sloveniji v času krize so izrednega pomena ukrepi aktivne politike zaposlovanja in iz sprotnega ocenjevanja je razvidno, da pozitivne rezultate dosegajo predvsem programi usposabljanja, ki potekajo na konkretnem delovnem mestu. Posameznikov prvi korak na poti do zaposlitve je identifikacija sposobnosti in veščin ter postavitev vseživljenjskega kariernega načrta, kar posamezniku pomaga pri sprejemanju odločitev glede zaposlitve ter izobraževanja in usposabljanja. Ukrepi aktivne politike zaposlovanja pa se ne omejujejo le na brezposelne osebe, ampak tudi na tiste zaposlene osebe, katerih zaposlitev je ogrožena (Vlada Republike Slovenije 2013a).

Kakšni pa so rezultati ukrepov v Sloveniji v številkah? Tudi na to vprašanje so podali odgovor na Zavodu RS za zaposlovanje, območna služba Velenje. Zavod je v letu 2012 izvajal štiri ukrepe APZ. Načrtovano število vključitev za leto 2012 je bilo 29.860, ob koncu leta pa je bilo realiziranih 29.191 vključitev, od tega 11.429 v programe, katerih cilj je zaposlitev oziroma samozaposlitev. V tem obdobju je bilo med vsemi vključenimi osebami 42 % dolgotrajno brezposelnih oseb, 15 % oseb, ki so mlajše od 25 let, 21 % iskalcev prve zaposlitve, 17 % oseb, starejših od 50 let, 17 % prejemnikov denarnega nadomestila, 18 % prejemnikov denarne socialne pomoči in 50 % žensk. Predvsem pri programih izobraževanja in usposabljanja se učinki običajno pokažejo nekoliko kasneje. Zavod pa podlagi svojih podatkov ugotavlja, da se največ brezposelnih oseb vključi v programe usposabljanja, s tem pa se delodajalcem zagotovi delovna sila, ki jo potrebujejo. Potekajo tudi različni računalniški tečaji in tečaji tujih jezikov ter usposabljanje za računovodska dela, ki tudi veliko brezposelnim osebam pomagajo pri pridobitvi zaposlitve. Po zaključku usposabljanja se zaposli največ oseb, vključenih v usposabljanje na delovnem mestu ter oseb, ki so pridobile nacionalne/temeljne poklicne kvalifikacije (okoli 70 %). V program institucionalnega

usposabljanja je bilo v letu 2012 vključenih 4.882 brezposelnih oseb, od tega več kot polovica žensk, pri tem pa se po zaključku programa zaposli okoli 50 % udeleženih oseb. Na Zavodu RS za zaposlovanje so mnenja, da lahko še povečajo učinkovitost programov usposabljanja, če bodo s programi nudili določena znanja in veščine, ki jih delodajalci potrebujejo in pričakujejo od zaposlenih. V program usposabljanja na delovnem mestu je bilo med letoma 2009 in 2012 vključenih 11.518 brezposelnih, od tega se jih je kasneje zaposlilo 8.758 udeležencev (76 %), za obdobje 2012/2013 pa je bilo vključenih 1.771 brezposelnih oseb, od tega 1.091 žensk (61,6 %), s čimer je bilo preseženo načrtovano število vključitev žensk v usposabljanje na delovnem mestu. Pri programih spodbujanja zaposlovanja, ki se izvajajo s subvencioniranjem zaposlitve za zaposlitev brezposelnih oseb, ki so uvrščene v težje zaposljive skupine, analize prav tako kažejo pozitivne rezultate, saj se do 60 % udeležencev zaposli oziroma ohrani zaposlitev v enem letu po izteku obdobja subvencije, od tega približno 40 % pri istem delodajalcu, in ta rezultat je skladen tudi s priporočili Evropske unije (Gerksič 2013).

V primerjavi z letom 2012 se je v letu 2013 zaposlilo 11,5 % več brezposelnih oseb, a je kljub temu bila registrirana brezposelnost višja, razlog za to pa je množica prijav iskalcev prve zaposlitve in prenehanje pogodb o zaposlitvi za določen čas. Ob koncu decembra 2013 je bilo 124.015 registriranih brezposelnih oseb, kar pomeni, da so se uresničile napovedi, ki so bile omenjene tudi v intervjuju, in sicer, da bo konec leta 2013 v evidenci prijavljenih okoli 124 tisoč registriranih brezposelnih oseb. Iz evidence brezposelnih oseb pa se jih je v letu 2013 odjavilo skupaj 102.390. V tem letu se je v programe APZ vključilo 38.654 oseb, od tega 14.947 v programe, ki vodijo v takojšnjo zaposlitev (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2014d).

Gospodarska kriza pa je pogojila tudi nastanek programa Zaposlitveni izziv, ki je nastal na podlagi rezultatov raziskave, ki jo je izvedel Zavod RS za zaposlovanje, v kateri je zbiral mnenja brezposelnih oseb glede storitev, ki jih ponuja. Po rezultatih sodeč je med brezposelnimi osebami vedno več višje izobraženih oseb, katerih pričakovanja so večja. Tako je nastala ideja, da bi ustvarili nov pristop in bi že Zavod sam na prvi stopnji selekcioniral kandidate za določeno zaposlitev in bi k delodajalcem na razgovor napotil primerne kandidate z določenimi znanji in sposobnostmi, pa tudi osebnostnimi lastnostmi. Tako izbrani kandidati s strani Zavoda nato bodočega delodajalca, podjetje, zaposlene, organizacijsko klimo in kulturo spoznajo na tako imenovanem dnevu odprtih vrat, kjer so tudi seznanjeni z nalogo, s

katero bo bodoči delodajalec preizkusil njihove sposobnosti in veščine (Zupan 2011). V intervjuju je bil omenjen tudi ta program, v katerega je bilo v letu 2012 vključenih 1.267 brezposelnih. Potrebno je omeniti, da se je s pomočjo tega programa v dobrih treh letih zaposlilo kar 11.533 brezposelnih oseb iz ciljne skupine (Gerkšič 2013).

Pomemben program so tudi javna dela, ki jih je v letu 2012 izvajalo 788 izvajalcev, vključenih pa je bilo 2.539 brezposelnih oseb. Večji del programov javnih del se izvaja na področju socialnega varstva (Gerkšič 2013).

Pomemben program je tudi Prvi izziv, katerega ciljna skupina so brezposelne osebe, mlajše od 30 let. Ker so se za ta program v veliki meri zanimali tako delodajalci kot tudi brezposelne osebe, so na Zavodu prejeli nepričakovano veliko število ponudb, zaradi česar so bila programu dodana dodatna sredstva, skupaj 20.311.651 EUR. Na podlagi javnega povabila je bilo prejetih 3.677 ponudb delodajalcev, od teh jih je bilo nato sprejetih 2.568. Do konca leta 2012 je bilo tako sklenjenih 2.649 pogodb z brezposelnimi osebami, od tega je bilo več kot polovica iskalcev prve zaposlitve (Gerkšič 2013).

V program subvencije za samozaposlitev pa je bilo v letu 2012 vključenih 3.027 oseb. Iz analiz je razvidno, da je po pogodbeni obveznosti (najmanj dve leti) ohranjenih samozaposlitev približno 85 % (Gerkšič 2013).

V intervjuju pa sem zastavila tudi vprašanje, kaj bi na Zavodu RS za zaposlovanje svetovali mladi brezposelni osebi, ki je zaključila študij družboslovne smeri in je neuspešna pri iskanju zaposlitve, ob predpostavki, da je v času šolanja opravljala razna priložnostna dela, na področju, ki ga pokriva njena izobrazba, pa še nima delovnih izkušenj. V odgovoru je bilo napisano, da v zadnjih letih postaja izobrazba le ena od zahtev delodajalca, ki pa ne igra odločilne vloge pri odločitvi delodajalca. Na pomenu pridobivajo druge prednosti kandidatov koristne delovne izkušnje, dodatna znanja in veščine, kot na primer timsko in projektno delo, zmožnost sprejemanja odločitev, dobro komuniciranje in jasno izražanje, učinkovito delo v stresnem okolju, uporaba informacijske tehnologije, znanje tujih jezikov, računalniška znanja, in drugo). Izkušnje in znanja, pridobljena pred prvo zaposlitvijo, povečajo zaposlitvene možnosti, koristno pa je tudi, da so pri iskanju zaposlitve uporabljeni različni možni načini, smiselno pa je tudi redno spremljati aktualne nasvete za uspešno iskanje zaposlitve (Gerkšič 2013).

5.5 Konkretni aktivnosti aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji

Kot je bilo omenjeno v uvodu, se raziskovalno vprašanje te diplomske naloge glasi: Katere konkretne aktivnosti uporablja država na področju omejevanja brezposelnosti v času sedanje krize? V celotnem tretjem delu naloge so opisani ukrepi in aktivnosti na področju omejevanja brezposelnosti, ki se izvajajo v Sloveniji, na tem mestu pa sledi odgovor na zastavljeno raziskovalno vprašanje. Konkretni aktivnosti, ki jih uporablja država na področju omejevanja brezposelnosti v času sedanje krize, so naslednje:

- programi usposabljanja (nacionalne poklicne kvalifikacije);
- programi izpopolnjevanja (institucionalno usposabljanje, vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe, Za Pokolpje – aktivno in dejavno, Projektno učenje za mlajše odrasle);
- mentorstvo za mlade;
- usposabljanje na delovnem mestu;
- programi formalnega izobraževanja;
- programi delitve delovnega mesta;
- subvencije za zaposlitev;
- javna dela;
- spodbujanje razvoja socialnega podjetništva;
- pomoč pri samozaposlitvi (program Podjetno v svet podjetništva);
- subvencija za samozaposlitev (program Samozaposlovanje);
- Zaposli.me 2011/2012 in Zaposli.me 2012/2013;
- spodbujanje zaposlovanja prejemnikov denarne socialne pomoči za leto 2012;
- program »50plus«;
- Priložnost zame;
- Prvi izziv;
- Zaposlitveni izziv.

6 ZAKLJUČEK

Brezposelnost predstavlja ekonomski in socialni problem za večino posameznikov, ki se z njo soočajo, v času gospodarske krize pa je delež brezposelnih oseb še večji, saj so tudi mnoga podjetja v spremenjenih razmerah prisiljena odpuščati. V zadnjih letih je torej brezposelnih vse več ljudi, zato skuša država z ukrepi aktivne politike zaposlovanja pomagati posameznikom in podjetjem z namenom zmanjševanja števila brezposelnih oseb.

Za opredelitev konteksta so najprej definirani relevantni pojmi, in sicer trg delovne sile, brezposelnost in gospodarska kriza. Temu sledi gibanje brezposelnosti v času krize, aktivna politika zaposlovanja ter ukrepi in aktivnosti. Na koncu je podan še odgovor na zastavljeno raziskovalno vprašanje. Kot je razvidno iz poglavja, v katerem je predstavljeno gibanje brezposelnosti v času krize, so se razmere na slovenskem trgu delovne sile v zadnjih letih močno spremenile, od relativno nizke brezposelnosti v letu 2008 do 129.000 registriranih brezposelnih oseb januarja 2014. V odgovor na slabšanje razmer na trgu delovne sile je tudi Slovenija začela razvijati in izvajati ukrepe APZ. Ekonomska kriza, ki še vedno traja, se je pri nas začela leta 2008, ima pa pomemben vpliv na zaposlenost. Aktivna politika zaposlovanja je nabor ukrepov na trgu dela, ki so namenjeni povečanju zaposlenosti in zmanjšanju brezposelnosti in pomenijo intervencijo, namenjeno neposrednemu odpravljanju problemov. Aktivnosti APZ so združene v pet ukrepov: usposabljanje in izobraževanje, nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta, spodbude za zaposlovanje, kreiranje delovnih mest ter spodbujanje samozaposlovanja. Nameni, ciljne skupine in sredstva so po posameznih ukrepih natančno določeni. Vsi ti ukrepi so usmerjeni v povečevanje zaposlitvenih možnosti na trgu delovne sile in na zmanjševanje števila brezposelnih oseb.

Če povzamemo še rezultate uresničevanja ukrepov v Sloveniji, ugotovimo, da dosedanje ocene kažejo, da so posebej uspešni ukrepi usposabljanja na delovnem mestu. Če pogledamo leto 2012, je bilo načrtovano število vključitev v ukrepe aktivne politike zaposlovanja skoraj v celoti doseženo (98 %), kar kaže na uspešnost izvajanja ukrepov. V letu 2013 se je zaposlilo 11,5 % več brezposelnih oseb kot leto prej. Pomembni programi v okviru obravnavane teme so tudi tako imenovani programi Zaposlitveni izziv, Zaposli.me, Prvi izziv, samozaposlitev in javna dela, ki tudi kažejo pozitivne učinke z vidika zmanjševanja brezposelnosti. Ostaja pa upanje za prihodnost, upanje na ponovno vzpostavitev polne zaposlenosti.

7 LITERATURA

1. Bonoli, Guiliano. 2010. The Political Economy of Active Labor-Market Policy. *Politics&Society* 38 (4): 435–457.
2. Evropska komisija. 2010. *Evropa 2020*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_sl.htm (12. marec 2014).
3. Gerkšič, Tanja. 2013. Intervju z avtorico. Velenje, 9. julij.
4. Glazer, Jože in Vanja Hazl. 2002. Službe za zaposlovanje. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 200–228. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Gruban, Brane. 2009. Prehod iz negativne v pozitivno (psihologijo) motivacijo zaposlenih? *HRM, Strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu* 7 (28): 50–52.
6. Ignjatović, Miroljub. 2002. Trg delovne sile v Sloveniji v devetdesetih letih 20. stoletja. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 11–31. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Ivanuša Bezjak, Mirjana. 2006. *Zaposleni – največji kapital 21. stoletja*. Maribor: Založba Pro-Andy.
8. Kavar Vidmar, Andreja. 1993. *Brezposelnost*. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-PUF46GQV/?&language=eng> (23. avgust 2013).
9. Kopač, Anja. 2002. Pasivna politika zaposlovanja – Sistem socialne varnosti za primer brezposelnosti. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 143–170. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

10. Kopač, Anja, Vanja Hazl in Ivan Svetlik. 2002. Evropska politika zaposlovanja. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 57–94. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Korpič - Horvat, Etelka. 2009. Delovni čas v kriznih razmerah. *HRM, Strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu* 7 (28): 34–37.
12. Kresal Šoltes, Katarina. 2009. Kakšna delovna razmerja hočemo po krizi. *HRM, Strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu* 7 (30): 6–8.
13. Luckmann, Jagodič, Barbara. 2013. Vloga HR-managerja v kriznih časih. *HRM, strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu* 11 (51): 3.
14. Malačič, Janez. 2010. *Ukrepi na področju trga dela v Sloveniji za ohranjanje zaposlenosti v času krize po letu 2008*. Dostopno prek: [http://www.fiskalnisvet.si/fs/fs-si.nsf/0/D6890E66060FEA11C12578720033E58F/\\$FILE/Ukrepi_trg_dela.pdf](http://www.fiskalnisvet.si/fs/fs-si.nsf/0/D6890E66060FEA11C12578720033E58F/$FILE/Ukrepi_trg_dela.pdf) (18. oktober 2012).
15. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2011a. *Smernice za izvajanje ukrepov APZ za obdobje 2012–2015*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/smernice_apz_2012_2015.pdf (12. marec 2014).
16. --- 2011b. *Načrt za izvajanje ukrepov APZ za leto 2012*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/pomembni_dokumenti/ (4. oktober 2012).
17. --- 2013. *Načrt za izvajanje ukrepov APZ za leti 2013 in 2014*. Dostopno prek: www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.../APZ_2013_2014.doc (2. september 2013).
18. --- 2014. *Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/zaposlovanje/zutd/katalog_ukrepov_apz_arhiv/ (10. marec 2014).

19. Mlakar, Peter. 2013. Z organizacijskimi ukrepi proti krizi. *HRM, strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu* 11 (51): 12–23.
20. Možek, Renata. 2013. Komuniciranje podjetja z notranjimi javnostmi. *HRM, strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu* 11 (51): 27–32.
21. Plešnik, Tatjana. 2013. Sprejet je nov zakon o delovnih razmerjih. *HRM, strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu* 11 (52): 6–11.
22. Pogačar, Peter. 2009. Pregled sprejetih in napovedanih strukturnih ter razvojnih ukrepov vlade za blažitev posledic recesije in odziv delodajalcev. *HRM, Strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu* 7 (30): 9–12.
23. Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo. *Zaposlitvena rehabilitacija v času družbenih sprememb*. Dostopno prek: http://www.ir-rs.si/f/img/File/RCZR/Zaposlitvena_rehabilitacija_v_casu_druzbenih_sprememb.pdf (4. oktober 2012).
24. Simon, Hermann. 2009. *Kriza – kako uspešno poslovati v spremenjenih razmerah: 33 učinkovitih rešitev za vašo gospodarsko družbo*. Ljubljana: Planet GV.
25. Svetlik, Ivan in Martina Trbanc. 2002. Oblikovanje, izvajanje in evalvacija politike zaposlovanja. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 33–55. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
26. Vlada Republike Slovenije. 2008. *Aktivno proti finančni in gospodarski krizi*. Dostopno prek: http://www.vlada.si teme_in_projekti/arhiv_projektov/aktivno_proti_financni_in_gospodarski_krizi/ (15. junij 2014).
27. --- 2013a. *Povečanje učinkovitosti izvajanja ukrepov aktivne politike zaposlovanja*. Dostopno prek: http://www.vlada.si teme_in_projekti/arhiv_projektov/izhod_iz_krize/ukrepi_ekonomske_politike/spremembe_na_podrocju_dela/ukrepi_na_trgu_dela/povecanje_ucinkovitosti_izvajanja_ukrepov_aktivne_politike_zaposlovanja/ (2. marec 2014).

28. --- 2013b. *Ukrepi, namenjeni prebivalstvu*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/teme_in_projekti/arhiv_projektov/aktivno_proti_financni_in_gospodarski_krizi/ukrepi_namenjeni_prebivalstvu/ (2. marec 2014).
29. *Zakon o urejanju trga dela (ZUTD)*. Ur. l. RS 80/2010. Dostopno prek: [http://www.uradni-list.si/1/content?id=100223#!/Zakon-o-urejanju-trga-dela-\(ZUTD\)](http://www.uradni-list.si/1/content?id=100223#!/Zakon-o-urejanju-trga-dela-(ZUTD)) (17. julij 2013).
30. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2009. *Poročilo Zavoda RS za zaposlovanje za leto 2008*. Dostopno prek: www.ess.gov.si/_files/799/LP2008.pdf (17. junij 2014).
31. --- 2010. *Letno poročilo 2009*. Dostopno prek: www.ess.gov.si/_files/886/letno_porocilo_zrsz_2009.pdf (17. junij 2014).
32. --- 2011. *Letno poročilo 2010*. Dostopno prek: www.ess.gov.si/_files/2938/LETNO_POROCILO_2010_OS_SLOVENIJA.pdf (17. junij 2014).
33. --- 2012. *Letno poročilo 2011*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/3851/LETNO_POROCILO_ZRSZ_2011.pdf (18. junij 2014).
34. --- 2013. *Letno poročilo 2012*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/5082/letno_porocilo_2012.pdf (18. junij 2014).
35. --- 2014a. *Letno poročilo 2013*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/6010/letno_porocilo_ZRSZ_%202013.pdf (18. junij 2014).
36. --- 2014b. *Mesečne informacije za obdobje 2008–2014*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/mesecne_informacije (5. marec 2014).
37. --- 2014c. *Poslovni načrt za leto 2014*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/5516/poslovni_nacrt_zavoda_rs_za_zaposlovanje_2014.pdf (22. junij 2014).

38. --- 2014č. *Strokovna izhodišča za leto 2014*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/5175/strokovna_izhodišca_za_leto_2014.pdf (7. junij 2014).
39. --- 2014d. *Trg dela*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/trg_dela (7. januar 2014).
40. Zupan, Barbara. 2009. *Trg dela v Sloveniji v povezavi z gospodarskimi gibanji in ukrepi vlade*. Dostopno prek: <http://www.fm-kp.si/zalozba/ISBN/978-961-266-033-8/prispevki/Zupan%20Barbara.pdf> (19. oktober 2012).
41. Zupan, Primož. 2011. Kriza je rodila zaposlitveni izziv. *HRM, strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu* 9 (42): 42–43.
42. Zupančič, Rok. 2009. Zaposlovanje med krizo. *HRM, Strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu* 7 (28): 3.

PRILOGA A: PREPIS INTERVJUJA

ASINHRONI SPLETNI INTERVJU: Tanja Gerksič, Zavod RS za zaposlovanje, območna enota Velenje

1. Kako bi opisali trenutno stanje na trgu delovne sile?

V prvem polletju letošnjega leta je bilo pri Zavodu prijavljenih v povprečju 121.244 brezposelnih oseb, kar je 9,7 % več kot v primerljivem obdobju leta 2012. V letošnjih prvih šestih mesecih se je pri Zavodu na novo prijavilo 52.026 brezposelnih oseb, kar je 15,7 % več kot lani v tem času. Največ oseb se je prijavilo, ker so izgubile zaposlitev za določen čas (27.868), prijavilo se je še 6.350 iskalcev prve zaposlitve ter 11.002 trajno presežna delavca oz. stečajnika. V letošnjih prvih šestih mesecih se je iz evidence odjavilo skupaj 53.484 brezposelnih oseb, od teh 35.227 zaradi zaposlitve oziroma samozaposlitve, kar je 12,4 % več kot v primerljivem obdobju leta 2012. Od lanskega do letošnjega junija se je brezposelnost najbolj povečala v Območnih službah Ljubljana (za 17,3 %), Nova Gorica (za 17,0 %), Koper (za 16,2 %) in Celje (za 12,2 %). Večja kot pred letom je bila tudi v drugih območnih službah, razen v Območni službi Murska Sobota, kjer je bilo brezposelnih 3,0 % manj kot v lanskem juniju. V primerjavi s strukturo v lanskem juniju letos večje deleže v brezposelnosti predstavljajo ženske, brezposelni v starosti od 15 do 29 let in od 30 do 39 let ter iskalci prve zaposlitve. Spreminja se tudi izobrazbena struktura brezposelnih. Zaradi hitrejšega povečevanja števila brezposelnih s srednjo splošno oziroma strokovno izobrazbo ter s terciarno izobrazbo sta deleža teh dveh kategorij večja kot pred letom, medtem ko sta se delež brezposelnih s poklicno izobrazbo in delež brezposelnih brez strokovne izobrazbe zmanjšala. V zadnjih mesecih ne moremo več ocenjevati realnega povpraševanja na trgu dela, saj je s spremembo Zakona o urejanju trga dela (aprila letos) prenehala obveznost prijave prostega delovnega mesta pri Zavodu, z izjemo delodajalcev iz javnega sektorja in delodajalcev, ki so podjetja v večinski lasti države. V drugi polovici letošnjega leta pričakujemo naraščanje brezposelnosti, v veliki meri zaradi prijavljanja iskalcev prve zaposlitve po zaključenem izobraževanju. Poleg tega se bo število brezposelnih v evidenci povečalo tudi zaradi priliva presežnih delavcev in delavcev, ki bodo izgubili zaposlitev zaradi stečaja. Zmanjšalo se bo zaposlovanje, delno zaradi sezonskih razlogov, delno pa zaradi slabih gospodarskih napovedi. Predvidevamo, da bo brezposelnost do konca leta narasla tudi zaradi izteka pogodb o

zaposlitvi za določen čas. Ocenjujemo, da bo konec leta v evidenci prijavljenih okoli 124 tisoč registriranih brezposelnih oseb.

2. Kakšen vpliv ima gospodarska kriza na trg delovne sile in zaposlovanje? Kakšne so posledice omenjenega dejavnika za zaposlene in iskalce zaposlitve?

Gospodarska kriza je konec leta 2008 in v letu 2009 povzročila velika odpuščanja, predvsem trajno presežnih delavcev in stečajnikov, zato se je brezposelnost v letu 2009 močno povečala. V letu 2010 je število brezposelnih naraščalo bolj umirjeno, razen ob koncu leta, ko se je, med drugim zaradi predvidene pokojninske reforme, na Zavodu prijavljalo več brezposelnih oseb. V letu 2011 in 2012 se je brezposelnost gibala podobno kot v letih pred krizo, in sicer sezonsko se je povečala v januarju, se zmanjševala do junija, v drugi polovici leta pa naraščala. Zaradi vse bolj neugodnih gospodarskih razmer in varčevalnih ukrepov države pa je bila rast brezposelnosti v zadnjem tromesečju leta 2012 večja kot običajno. Z doseženim porastom se je brezposelnost zvišala na raven iz leta 1999, ko je bilo brezposelnih okrog 118 tisoč oseb, kar je enkrat več kot ob pričetku gospodarske krize v oktobru 2008. Ob koncu decembra 2012 je bilo brezposelnih 118.061 oseb. V primerjavi z decembrom leta 2011 je bila brezposelnost višja za 4,7 %. Povprečna brezposelnost je v letu 2012 štela 110.183 oseb, kar je 0,5 % manj kot v letu 2011. Povpraševanje po delavcih, zaradi nižje gospodarske aktivnosti, v letu 2012 ni preseglo povpraševanja iz leta 2011, prav tako je bilo glede na primerljivo obdobje manjše zaposlovanje brezposelnih oseb. Delodajalci so v letu 2012 prijavi 169.732 prostih delovnih mest, kar je 12,7 % manj kot leto pred tem. Povpraševanje po delavcih je bilo glede na leto 2011 manjše v vseh dejavnostih. Nadpovprečno zmanjšanje števila prostih delovnih mest je bilo prisotno v dejavnosti javne uprave in obrambe, dejavnosti obvezne socialne varnosti (-36,3 %), v rudarstvu (-34,1 %), v oskrbi z vodo, ravnanju z odplakami in odpadki, saniranju okolja (-32,0 %), v finančnih in zavarovalniških dejavnostih (-21,3 %), v drugih dejavnostih (-17,7 %), v trgovini, vzdrževanju in popravilih motornih vozil (-17,5 %), v predelovalnih dejavnostih (-16,9 %), v prometu in skladiščenju (-16,2 %), v gostinstvu (-14,4 %) ter v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih (-14,1 %). Na predhodno prijavljenih prostih delovnih mestih je bilo v letu 2012 skupno 110.613 zaposlitev, kar je 6,5 % manj kot v predhodnem letu. Več novih zaposlitev je bilo v gradbeništvu, v drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih ter v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih. Manj zaposlitev je bilo predvsem v dejavnosti javne uprave in obrambe, v oskrbi z vodo, ravnanju z odplakami in odpadki, kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih dejavnostih,

rudarstvu, drugih dejavnostih, trgovini, gostinstvu, prometu in skladiščenju, na področju izobraževanja, zdravstva in socialnega varstva pa tudi v predelovalnih dejavnostih.

V letu 2012 se je prijavljanje novih brezposelnih oseb povečalo za 7,2 %. Na novo se je prijavilo 106.858 brezposelnih oseb. Najbolj, za 13,1 %, se je povečalo prijavljanje iskalcev prve zaposlitve, več se je prijavilo tudi brezposelnih iz ostalih pomembnejših kategorij. Brezposelnih po izteku zaposlitev za določen čas se je prijavilo za 12,7 % več, brezposelnih zaradi stečajev podjetij oz. trajno presežnih delavcev pa za 3,5 % več. Odjav brezposelnih oseb je bilo v letu 2012 skupno 101.551, kar je 4,8 % več kot v letu 2011, od tega 58.320 zaradi zaposlitve. Zaposlovanje brezposelnih oseb se je glede na leto 2011 zmanjšalo za 4,4 %. Odliv iz razlogov, ki ne pomenijo zaposlitve, se je povečal za 19,9 %, od tega se je največ oseb odjavilo zaradi neaktivnosti pri iskanju zaposlitve in zaradi upokojitve. Ker se je v letu 2012 odjavilo manj brezposelnih oseb, kot se jih je prijavilo, je ob koncu leta brezposelnost štela 118.061 oseb, kar je 5.307 oseb oz. 4,7 % več kot ob koncu leta 2011. V povprečju je bilo v letu 2012 registriranih brezposelnih 110.183 oseb oz. 0,5 % manj kot v letu 2011. V začetku krize je bila brezposelnost večja med moškimi predvsem zaradi dejavnosti, kjer se je kriza močneje izrazila (predelovalne dejavnosti, gradbeništvo, promet itd.). Potem pa je začel delež moških v brezposelnosti upadati, kar je v veliki meri posledica strukture delovnih mest, ki so na razpolago. Prevladujejo delovna mesta za nižjo raven izobrazbe, na katera se v večji meri zaposlujejo moški, ki so v povprečju tudi manj izobraženi kot ženske. Decembra 2012 so v primerjavi z decembrom 2011 večje deleže med brezposelnimi predstavljale osebe v starosti od 40 do 49 let in iskalci prve zaposlitve. Enak delež so predstavljale osebe, stare do 25 let in 50 let ali več. Zaradi večjega priliva se je zmanjšal delež dolgotrajno brezposelnih oseb, zmanjšali so se tudi deleži trajno presežnih delavcev in stečajnikov, žensk in oseb, starih od 25 do 39 let. V izobrazbeni strukturi se je v primerjavi z decembrom 2011 delež brezposelnih oseb z najnižjo izobrazbo (I. in II. stopnja) zmanjšal na 34,4 %, delež brezposelnih s poklicno izobrazbo (III. in IV. stopnja) je ostal enak (25,0 %), delež brezposelnih s V. stopnjo se je zmanjšal na 26,3 %, delež brezposelnih s terciarno izobrazbo (VI. stopnja ali več) pa se je povečal na 14,3 %. V primerjavi z leti pred pričetkom gospodarske krize lahko ugotovimo tudi, da se je samozaposlovanje brezposelnih oseb povečalo, vendar pa se je v zadnjem letu ta trend začel umirjati. Zanimanje za tujino je pri iskalcih zaposlitve veliko in je v zadnjem letu še naraslo, na kar vplivajo predvsem gospodarske razmere in zaposlitvene možnosti v Sloveniji. V okviru Zavoda za zaposlovanje delujejo slovenski svetovalci EURES, ki zagotavljajo storitve informiranja in svetovanja za vse, ki jih zanima zaposlitev v Evropi. Slovenski EURES je del širšega evropskega omrežja EURES, ki deluje pod okriljem

Evropske komisije. V Sloveniji se je struktura iskalcev zaposlitve, ki povprašujejo po možnostih dela in zaposlitve v tujini, v preteklih letih nekoliko spremenila. Če so prej o tej možnosti povpraševali predvsem mladi in visoko izobraženi, v času krize sprašujejo tudi drugi – starejši, tudi manj kvalificirani, pri katerih pa je problem zlasti neznanje tujega jezika. V zadnjem času po izkušnjah svetovalcev EURES po delu v tujini veliko povprašujejo gradbeni delavci, ki so po stečajih ostali brez zaposlitve, predstavniki tehničnih poklicev ter osebe z visoko izobrazbo. Presenetljivo veliko interesa za delo v tujini je med starejšimi delavci z odraslimi otroki. V obmejnih regijah je tudi veliko interesa nekvalificiranih delavcev za opravljanje proizvodnega dela.

3. Kateri konkretni ukrepi in aktivnosti se izvajajo v okviru aktivne politike zaposlovanja z namenom zmanjševanja brezposelnosti?

Vključevanje v ukrepe aktivne politike zaposlovanja je ob trenutnih izzivih na trgu dela pomembno še zlasti zaradi slabših strukturnih značilnosti brezposelnosti (dolgotrajna brezposelnost, visok delež starejših brezposelnih oseb, izobrazbena in poklicna neskladja). Glede na napovedi bo trend gibanja brezposelnosti tudi v prihodnje neugoden, zato je treba na zmanjšan obseg števila brezposelnih vplivati tudi z vključevanjem v različne programe aktivne politike zaposlovanja in tako prispevati k hitrejšemu okrevanju trga dela. Zavod RS za zaposlovanje je eden od izvajalcev ukrepov na trgu dela, med katere sodi tudi aktivna politika zaposlovanja. Zakon o urejanju trga dela opredeljuje pet ukrepov APZ, in sicer Usposabljanje in izobraževanje, Nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta, Spodbude za zaposlovanje, Kreiranje delovnih mest, ter Spodbujanje samozaposlovanja. Ministrstvo za delo pa lahko ob nastopu večjih neskladij na trgu dela in v kriznih obdobjih pripravi dodatne ukrepe. Zavod za zaposlovanje izvaja programe v okviru prvega, tretjega, četrtega in petega ukrepa APZ.

V skladu z Načrtom za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leti 2013 in 2014 se v okviru prvega ukrepa Usposabljanje in izobraževanje izvajajo usposabljanja in izobraževanja brezposelnih in zaposlenih. Najpomembnejše aktivnosti so:

- usposabljanje brezposelnih oseb na konkretnem delovnem mestu, ki je namenjeno vsem brezposelnim, prijavljenim v evidenci brezposelnih najmanj 3 mesece;
- motiviranje, izobraževanje, usposabljanje in spodbujanje zaposlovanja brezposelnih in iskalcev zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena, s stalnim prebivališčem na

območju Pokolpja, ter aktivacija oseb na območju Pokolpja, ki so neaktivne oziroma niso zaposlene niti vpisane v evidenco brezposelnih;

- izobraževanje in usposabljanje brezposelnih oseb, ki zajemata pripravo in izvedbo aktivnosti nacionalnih poklicnih kvalifikacij, pridobivanje formalne izobrazbe in usposabljanje v različnih programih za pridobivanje novih veščin in znanj;
- usposabljanje in izobraževanje zaposlenih za sofinanciranje programov izobraževanja in usposabljanja v podjetjih.

S šolskim letom 2013/2014 bomo v okviru prvega ukrepa začeli izvajati v celoti tudi Projektno učenje za mlajše odrasle (PUM). Cilj programa je pridobivanje izkušenj in znanja za uspešno nadaljevanje izobraževanja in izbiro poklicne poti, pridobivanje pozitivnih izkušenj delovanja v okolju ter izgradnja ustrezne samopodobe. V program so vključeni mlajši odrasli v starosti od 15 do 25 let brez poklica in zaposlitvenih izkušenj. V programe izobraževanja se vključujejo brezposelne in zaposlene osebe ter delodajalci, lahko pa tudi drugi iskalci zaposlitve v skladu z opredelitvijo v katalogu ukrepov APZ iz 36. člena Zakona o urejanju trga dela.

V okviru drugega ukrepa Nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta so sredstva načrtovana v letu 2014. Aktivnosti, namenjene usposabljanju zaposlenih v podjetjih in njihovemu nadomeščanju na delovnem mestu, v času, ko so zaradi izobraževanja ali usposabljanja odsotni, bodo v letu 2013 v fazi oblikovanja, načrtovanja in usklajevanja, izvajanje aktivnosti pa se načrtuje v letu 2014.

V okviru tretjega ukrepa Spodbude za zaposlovanje se bodo izvajali programi subvencioniranja zaposlovanja težje zaposljivih skupin brezposelnih (v okviru programa Zaposli.me so ciljne skupine prikrajšani in resno prikrajšani delavci ter invalidi, kakor so opredeljeni v Uredbi št. 800/2008/ES3) in spodbude za zaposlovanje za Pomursko regijo in območje Pokolpja (povračila prispevkov delodajalcem). Sredstva so namenjena tudi spodbujanju zaposlovanja prejemnikov denarne socialne pomoči. V letu 2013 sta načrtovana tudi priprava in začetek izvajanja programa za vključevanje starejših brezposelnih na trg dela.

V četrtem ukrepu Kreiranje delovnih mest so najpomembnejša aktivnost programi javnih del. Zaradi povečanega števila brezposelnih (predvsem nizko izobraženih in starejših) je ta aktivnost za ohranjanje stika s trgom dela izredno pomembna. Brezposelni v času krize težko najdejo novo zaposlitev, zato je še posebej pomembno, da ohranijo socialno vključenost in stik s trgom dela. V četrti ukrep uvrščamo tudi program za zaposlovanje mladih brezposelnih (Prvi izziv), in sicer za spodbujanje vključevanja te ciljne skupine v delovno okolje. Del

sredstev je namenjen tudi financiranju aktivnosti v okviru programa Priložnost zame. V programe kreiranja delovnih mest se vključujejo ranljive skupine brezposelnih oseb.

Peti ukrep Spodbujanje samozaposlovanja je namenjen brezposelnim osebam, ki se želijo samozaposliti in tako uresničiti svojo podjetniško idejo. Celoten projekt samozaposlitve vključuje tudi ugotavljanje smiselnosti vključitve brezposelnih oseb v samozaposlitev, del ukrepa je tako namenjen tudi pripravam na samozaposlitev. Ugotavljanje smiselnosti poteka v obliki individualnega razgovora brezposelne osebe in podjetniškega svetovalca, nadaljuje se v obliki delavnice, kjer se brezposelni usposobijo za začetek podjetniške poti. V primeru uspešne priprave se lahko brezposelna oseba odloči za samostojno podjetniško pot in prejme subvencijo za samozaposlitev. V programe za spodbujanje samozaposlovanja se vključujejo brezposelne osebe in iskalci zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena.

4. Kaj pomeni izraz »aktivna politika zaposlovanja«?

APZ je nabor ukrepov na trgu dela, ki so namenjeni povečanju zaposlenosti in zmanjševanju brezposelnosti, večji zaposljivosti oseb na trgu dela in povečanju konkurenčnosti in prožnosti delodajalcev. Ukrepi APZ pomenijo intervencijo, namenjeno neposrednemu odpravljanju problemov na področju zaposlovanja in trga dela, ki pa morajo dosegati sinergijske učinke s sistemskimi rešitvami in ukrepi drugih sektorskih politik. Več informacij o temeljnih aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji je na voljo v Smernicah za izvajanje ukrepov APZ za obdobje 2012–2015. Na skupnih srečanjih med javnimi zavodi za zaposlovanje iz Evrope in na študijskih obiskih v tujini redno poteka izmenjava izkušenj in dobrih praks glede izvajanja in rezultatov programov aktivne politike trga dela.

5. Kakšni so dejanski rezultati ukrepov APZ in aktivnosti, ki se izvajajo v okviru teh ukrepov? V kolikšni meri se brezposelne osebe vključujejo v aktivnosti, ki se izvajajo v okviru ukrepov APZ? Se s pomočjo ukrepov APZ zmanjšuje število brezposelnih oseb? Kakšni so kratkoročni in kakšni dolgoročni rezultati ukrepov in aktivnosti aktivne politike zaposlovanja?

Zavod je v obdobju od januarja do decembra 2012 na podlagi Pogodbe o izvajanju in financiranju ukrepov na trgu dela za leto 2012, aneksov k tej pogodbi ter pogodb o sofinanciranju programov v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za

obdobje 2007–2013 (v nadaljevanju: OP RČV 2007–2013), sklenjenih z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve, izvajal štiri ukrepe APZ:

Ukrep 1: Usposabljanje in izobraževanje;

Ukrep 3: Spodbude za zaposlovanje;

Ukrep 4: Kreiranje delovnih mest;

Ukrep 5: Spodbujanje samozaposlovanja.

Ob koncu obdobja je Zavod realiziral 29.191 vključitev brezposelnih oseb, od tega je bilo 11.429 vključitev v programe, ki se izvajajo z zaposlitvijo oz. samozaposlitvijo. To pomeni, da je bilo načrtovano število vključitev v ukrepe APZ v letu 2012 (29.860) skorajda v celoti doseženo (98 %).

V letu 2012 je bilo med vsemi vključenimi v ukrepe APZ 42 % dolgotrajno brezposelnih, 15 % mlajših od 25 let, 21 % iskalcev prve zaposlitve, 17 % starejših od 50 let, 17 % prejemnikov denarnega nadomestila, 18 % prejemnikov denarne socialne pomoči in 50 % žensk.

V letu 2012 smo imeli 12.397 vključitev brezposelnih v ukrep usposabljanja in izobraževanja, kar znaša 42 % vseh vključitev v ukrepe APZ. Do konca novembra 2012 se je zaposlilo že 25 % udeležencev ali 3.064 oseb, medtem ko jih skoraj 3.500 še ni zaključilo programa. Pozitiven učinek programov usposabljanja in izobraževanja z vidika zaposlovanja se običajno pokaže šele na daljši rok, na primer v enem letu po zaključku programov. Programi izobraževanja in usposabljanja so še posebej namenjeni tistim brezposelnim, za katere osebni svetovalci ugotovijo, da jim njihova izobrazba, znanja in izkušnje ne omogočajo neposredne zaposlitve glede na potrebe delodajalcev oziroma da se soočajo z ovirami pri zaposlovanju in zato potrebujejo dodatne aktivnosti za izboljšanje zaposlitvenih možnosti na trgu dela. V okviru programov izobraževanja in usposabljanja je največ vključitev brezposelnih v institucionalno usposabljanje, pridobivanje nacionalnih oziroma temeljnih poklicnih kvalifikacij in usposabljanje na delovnem mestu. Vsi ti programi so praktično usmerjeni in se v največji možni meri prilagajajo potrebam delodajalcev, z namenom povečanja zaposlitvenih možnosti brezposelnih na trgu dela.

Programi institucionalnega usposabljanja in pridobitve nacionalnih ali temeljnih poklicnih kvalifikacij omogočajo brezposelnim usposobljenost za opravljanje poklicev, del ali poklicnih nalog, po katerih povprašujejo delodajalci. Pri tem gre predvsem za krajše oblike izobraževanj in usposabljanj, ki so bolj praktično usmerjena in so za brezposelne precej zanimiva. Ker so povezani s konkretnim delovnim mestom, so za brezposelne zanimivi tudi programi

usposabljanja na delovnem mestu, ki so zelo praktično usmerjeni v pridobivanje znanj, izkušenj in veščin za opravljanje konkretnega dela pri delodajalcu. Takšna usposabljanja potekajo pod vodstvom mentorja, ki ga zagotovi delodajalec.

Po podatkih Zavoda je največ vključitev brezposelnih v programe usposabljanja in na podlagi tega tudi največ zaposlitev brezposelnih na poklicnih področjih, ki so glede na potrebe delodajalcev med bolj iskanimi na trgu dela, npr. različni poklici s področja varovanja, prevoza, varilstva in kovinarstva. Ravno tako se zaposli veliko brezposelnih, ki so opravili različne računalniške tečaje (na primer pridobitev evropskega računalniškega spričevala), tečaje tujih jezikov (zlasti angleški jezik, tudi nemški in italijanski) ali usposabljanje za računovodska in knjigovodska dela.

Kar zadeva programe izobraževanja in usposabljanja, se med trajanjem programa oziroma v enem letu po njegovem zaključku zaposli največ udeležencev usposabljanja na delovnem mestu (pri delodajalcih) ter udeležencev preverjanja in potrjevanja nacionalnih/temeljnih poklicnih kvalifikacij. Deleža izhodov v zaposlitev pri omenjenih dveh programih se gibljeta okrog 70 %. Pri programih institucionalnega usposabljanja je delež nekoliko nižji, saj se zaposli okrog 50 % udeležencev.

V skladu z ZUTD od sredine leta 2011 postopek izbora zunanjih izvajalcev programov APZ poteka v okviru registra zunanjih izvajalcev. Uvajanju registra kot novega načina izbora izvajalcev smo v letu 2012 posvetili precejšnjo pozornost. O novostih je bilo potrebno informirati delavce Zavoda, izvajalce, delodajalce, brezposelne osebe in širšo javnost. S pomočjo Andragoškega centra Slovenije smo o vzpostavitvi registra posebej obvestili vsa združenja izobraževalnih institucij ter jih povabili k sodelovanju. Dodatno obveščanje zaposlenih na Zavodu je potekalo na delovnih sestankih in kolegijih Zavoda, delodajalci pa so bili o novem sistemu obveščeni v okviru regijskih posvetov in spletnih strani.

Prepričani smo, da je nov sistem izbora izvajalcev dejansko ustrežnejši v primerjavi s postopki, ki jih narekuje Zakon o javnem naročanju, saj omogoča hiter odziv na potrebe trga dela in prilagajanje povpraševanju delodajalcev. To pomeni tudi večje možnosti, da se s posredovanjem Zavoda za zaposlovanje oblikujejo in izvajajo programi usposabljanja brezposelnih za delovna mesta, za katera delodajalci težje najdejo kandidate z ustreznimi znanji oziroma imajo na teh področjih dolgoročneje potrebe po zaposlovanju. Pri tem Zavod za zaposlovanje prevzame vlogo povezovanja in usklajevanja med delodajalci, njihovimi zbornicami ali združenji, izobraževalnimi ustanovami in brezposelnimi.

Javni poziv izvajalcem za vpis v register se lahko stalno dopolnjuje z novimi programi, objava ni pogojena z roki (objava poziva na spletni strani Zavoda), prav tako lahko izvajalec poda

predlog za vpis v register, kadar mu ustreza oz. to želi. Zavod izmed izobraževalnih organizacij, ki jim je bila z vpisom v register priznana sposobnost za izvajanje programov, opravi izbor tistih, ki bodo dejansko izvajali usposabljanje. Za vpis v register in za izvajanje določenega programa morajo izvajalci samo enkrat podati predlog in dokazovati svojo sposobnost, po priznani sposobnosti pa se izvaja le še 2. faza izbora, ki ne zahteva posebnih dokazil in se izvede v kratkem času.

Na podlagi spremljanja potreb delodajalcev, izhajajočih iz objav prostih delovnih mest, in napovedi zaposlovanja smo, v okviru registra zunanjih izvajalcev programov APZ, oblikovali nove vsebine usposabljanj in izobraževanj, ki bodo delodajalcem zagotovile ustrezen kader iz vrst brezposelnih. Med pripravljenimi programi izstopajo cevar, oblikovalec kovin in usposabljanje za prodajo mesa in mesnin, ki je nastalo v sodelovanju s Trgovinsko zbornico Slovenije in večjimi trgovskimi družbami.

Program potrjevanja nacionalnih ali temeljnih poklicnih kvalifikacij omogoča udeležencem pridobitev javno veljavne listine, in sicer potrdila (certifikata) o nacionalni poklicni kvalifikaciji oziroma spričevala o temeljni poklicni kvalifikaciji. Javna listina dokazuje pridobljena strokovna znanja in spretnosti, potrebne za opravljanje določenega poklica ali posameznih nalog, zadolžitev v okviru poklica. Namen je izboljšanje zaposljivosti brezposelnih, dvig njihove usposobljenosti in zmanjšanje strukturnega neskladja med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela. V letu 2012 je bilo 1.354 vključitev v program, s čimer je bilo preseženo načrtovano število 1.000 vključitev. Razlog je iskati v povečanem zanimanju brezposelnih za predhodne vključitve v program Priprave na NPK/TPK.

V letu 2012 je bilo v program institucionalnega usposabljanja vključenih 4.882 brezposelnih, med njimi je bilo kar 58 % žensk. V enem letu po zaključku programa se zaposli okrog 50 % udeležencev. Menimo, da bomo učinkovitost programa z vidika zaposlovanja v nadaljevanju lahko še povečali, če se bomo z novimi programi usposabljanja še bolj približali dejanskim potrebam delodajalcev po določenih znanjih in veščinah, ki jih pričakujejo od brezposelnih.

Program usposabljanja na delovnem mestu poteka pri delodajalcih, s pretežnim delom praktičnega usposabljanja ter s ciljem izboljšanja zaposlitvenih možnosti brezposelnih. Namenjeno je pridobivanju in krepitvi usposobljenosti, znanj in veščin brezposelnih, ki jim njihova sedanja znanja in delovne izkušnje ne omogočajo neposredne zaposlitve. Od 11.518 brezposelnih, kolikor se jih je med letoma 2009 in 2012 vključilo v program, se je v 12 mesecih po zaključku usposabljanja zaposlilo 8.758 udeležencev – to je 76 % vseh vključenih, kar je zelo dober rezultat, ki dokazuje trajnejše in dolgoročne učinke programa. Pri tem je še toliko bolj spodbudno, da se je 447 udeležencev zaposlilo že pred zaključkom usposabljanja,

največ, kar 4.670, se jih je zaposlilo prvi mesec po zaključku, 1.430 drugi ali tretji mesec po zaključku in 1.107 četrty do šesti mesec po zaključku usposabljanja. V program za obdobje 2012/2013 je bilo v letu 2012 vključenih 1.771 brezposelnih, med njimi 1.091 žensk, kar znaša 61,6 % vseh vključitev. S tem je bil krepko presežen načrtovan delež vključitev žensk v program, ki znaša 55 %.

Namen projekta Za Pokolpje – aktivno in dejavno! je motiviranje, usposabljanje in spodbujanje zaposlovanja brezposelnih in iskalcev zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena, s stalnim prebivališčem na območju Pokolpja, kot tudi prepoznavanje in aktiviranje prebivalcev Pokolpja, ki so neaktivni, niso zaposleni in niso prijavljeni v evidenci brezposelnih. V letu 2012 je infotočki v Kočevju in Črnomlju obiskalo več kot 2.600 oseb, pri čemer velja poudariti, da se približno tretjina obiskovalcev redno vrača po dodatno pomoč in informacije. Pri tem ugotavljamo, da med povratniki prevladujejo nižje izobraženi brezposelni, dolgotrajno brezposelni, osebe brez možnosti dostopa do svetovnega spleta, računalniško nepismeni in tuji delavci. Zaposleni iz infotočk delajo tudi v mobilnih enotah na terenu, s katerimi si prizadevamo približati storitve predvsem tistim prebivalcem Pokolpja, ki ne živijo v neposredni bližini infotočk. V letu 2012 je bilo tako opravljenih 17 obiskov mobilnih enot, ki so pomagale 103 osebam. Od marca do avgusta 2012 je projektna skupina v sodelovanju z zunanjimi izvajalci organizirala 79 zaposlitvenih dni, obiskov delodajalcev, razvojnih in izobraževalnih organizacij, ogledov primerov dobrih praks ipd. Od marca do avgusta 2012 je potekal prvi krog usposabljanj za izboljšanje zaposlitvenih možnosti in povečanje socialne vključenosti v Pokolpju. Po vnovičnem izboru zunanjih izvajalcev se je drugi krog usposabljanj začel decembra 2012 in bo potekal do konca julija 2013. V usposabljanja je bilo vključenih 848 oseb, od katerih se jih je do novembra 2012 zaposlilo že 151, kar znaša 18 % vseh udeležencev. Med udeleženci je bilo 58 % žensk in 52 % dolgotrajno brezposelnih. Program usposabljanja je vsebinsko raznolik in se lahko prilagodi potrebam različnih skupin brezposelnih. Usposabljanje se deli na modularni in poglobljeni del in omogoča prehajanje med različnimi vsebinami. Analiza vrednotenja programa med udeleženci je pokazala, da so skoraj vsi anketiranci usposabljanje ocenili pozitivno, med njimi več kot polovica zelo pozitivno. Usposabljanju je dalo oceno zelo dobro 61,5 % anketirancev, oceno dobro pa 36 % anketirancev. Na splošno so anketiranci najvišje ocenili kakovost predavateljev: 77,2 % kot zelo dobro in 22,5 % kot dobro. V anketiranje je bilo vključenih približno 35 % vseh udeležencev usposabljanja. Avgusta 2012 so v Kočevju, Črnomlju in Metliki potekale delavnice, namenjene pripadnikom romske etnične skupnosti, usmerjene v krepitev kulturnega dialoga, premagovanje ovir pri zaposlovanju in povečanje socialne

vklučenosti. Projektna pisarna je vzpostavila tudi intenzivno sodelovanje z delodajalci, razvojnimi in izobraževalnimi institucijami ter drugimi partnerji v lokalnem okolju, ki lahko pripomorejo k večji zaposljivosti prebivalcev Pokolpja. Sodelovanje poteka v obliki obiskov na terenu, posredovanja informacij v infotočkah in projektni pisarni, na sejnih, okroglih mizah, stojnicah na lokalnih prireditvah ipd. Z namenom informiranja o programih aktivne politike zaposlovanja in storitvah Zavoda, prepoznavanja potreb in zagotavljanja pomoči pri zaposlovanju je projektna pisarna v letu 2012 izvedla 45 obiskov pri delodajalcih, zabeleženih pa je bilo tudi 93 obiskov delodajalcev v infotočkah in projektni pisarni.

Programi spodbujanja zaposlovanja se izvajajo s pomočjo subvencije, ki se dodeli delodajalcem za zaposlitev težje zaposljivih skupin brezposelnih. Naše analize kažejo, da se do 60 % udeležencev programov zaposli oziroma ohrani zaposlitev v enem letu po izteku obdobja subvencije, med njimi okrog 40 % pri istem delodajalcu, kar je dober rezultat tudi glede na priporočila Evropske unije. Hkrati se napor, vložen v optimizacijo administrativnih postopkov, kažejo tudi v skrajšanju postopka subvencionirane zaposlitve. Čas od izbora brezposelne osebe do realizacije njene zaposlitve na podlagi posameznega javnega povabila nam je v povprečju uspelo skrajšati na le 14 dni, kar je 7 dni manj kot leto prej. Cilj Zavoda je postopek še skrajšati, kar bo mogoče po avtomatizaciji izmenjave podatkov z DURS-om, s čimer bodo Zavodu v času obravnave na voljo vsi pomembni podatki, potrebni za odločanje o ponudbah.

V okviru programa Zaposli.me je javno povabilo namenjeno tržnim delodajalcem, ki lahko pridobijo subvencijo za zaposlitev težje zaposljivih brezposelnih. V letu 2012 je bilo v program vključenih 1.267 brezposelnih, med njimi jih je bilo kar 79 % dolgotrajno brezposelnih, 52 % v starosti 50 let ali več in 10 % invalidov. Postopek obravnave ponudbe od predložitve do priprave pogodbe z delodajalcem v okviru javnega povabila traja v povprečju 18 dni. Ta čas se še skrajšuje zaradi avtomatske (samodejne) in ažurne izmenjave in razpoložljivosti večine podatkov, potrebnih za odločanje o ponudbah. Težnja delodajalcev in Zavoda je čim hitrejša zaposlitev brezposelne osebe iz ciljne skupine. Navedeno bi bilo namreč ugodneje ne le za delodajalce, ki običajno novega sodelavca potrebujejo hitro, pač pa tudi za državo, ki bi na ta način lahko prihranila pri sredstvih za socialne transferje. Velja poudariti, da je program v dobrih treh letih (od 2009 do 2012) omogočil subvencionirano zaposlitev kar 11.533 težje zaposljivim brezposelnim, s tem pa redne dohodke, višjo socialno varnost ter plačane davke in prispevke za obvezna socialna zavarovanja. Med vključenimi brezposelnimi iz ciljnih skupin programa je bilo 5.407 žensk oziroma 64 % vseh udeležencev, kar krepko presega načrtovani 55 % delež vključenih žensk. Zavod redno spremlja ohranjanje

zaposlitev vključenih oseb s križanjem podatkov s podatki Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Poleg navedenega Zavod spremlja tudi ohranitev zaposlitev vključenih oseb še dvanajst mesecev (365 dni) po izteku subvencionirane zaposlitve, saj je cilj programa ohraniti vsaj 30 % zaposlitev. Podatek iz novembra 2012 kaže, da je 365. dan po izteku obdobja subvencije ohranilo zaposlitev kar 62 % vključenih, kar je enkrat več, kot je cilj programa, in kaže na njegov trajnostni učinek in dolgoročno uspešnost. Pri tem je bilo skoraj dve tretjini oseb zaposlenih pri istem, dobra tretjina pa pri drugem delodajalcu.

Javna dela so namenjena spodbujanju socialne in delovne vključenosti predvsem ranljivih skupin brezposelnih pri neprofitnih delodajalcih na področjih socialnega varstva, izobraževanja, kulture, varstva narave, komunale, kmetijstva in sorodnih področjih. Omogočajo sofinanciranje stroškov za zaposlitev brezposelnih v programih javnih del, ki jih izvajajo neprofitni delodajalci. To so delodajalci, ki imajo z zakonodajo ali aktom o ustanovitvi določen nepridobitni značaj, imajo v svojem aktu o ustanovitvi določeno, da vračajo dobiček v osnovno dejavnost in ga ne delijo, oziroma je njihov ustanovitelj, soustanovitelj ali večinski lastnik občina ali državna ustanova, lahko pa so tudi socialna podjetja. Za programe javnih del so značilni, med drugim, visoki deleži vključitve žensk (blizu 60 %), starejših od 50 let (približno tretjina) in invalidov (do 25 %). Glede na zelo omejene možnosti zaposlovanja pri neprofitnih delodajalcih (v javnem sektorju, društvih, nevladnih organizacijah in podobno), so pri udeležencih javnih del izhodi v zaposlitev po zaključku programa nižji kot pri drugih programih subvencioniranega zaposlovanja, saj se gibljejo do 30 %. V programe javnih del, ki jih je izvajalo 788 izvajalcev, je bilo v letu 2012 vključenih 2.539 brezposelnih, med njimi 1.504 žensk (59,2 %), 845 starejših od 50 let (33,6 %), 1.662 dolgotrajno brezposelnih (65,5 %), 654 invalidov (25,8 %), 967 prejemnikov denarnega nadomestila ali denarne socialne pomoči (38,1 %) ter 3.821 iskalcev prve zaposlitve (15 %). Največ programov javnih del, dobra tretjina (34,2 %), se je izvajalo na področju socialnega varstva. Sklenjenih je bilo 66 zaposlitev udeležencev programov javnih del, ki so bili vključeni v javna dela v letu 2012. V prvi polovici leta 2012 pa se je zaposlilo tudi 449 brezposelnih, ki so bili v javna dela vključeni v letu 2011. V programe javnih del, ki jih je izvajalo 563 izvajalcev, je bilo vključenih 1.223 brezposelnih, med njimi 710 žensk (58 %), 373 starejših od 50 let (30,5 %), 665 dolgotrajno brezposelnih (54,4 %), 178 invalidov (14,6 %), 646 prejemnikov DN ali DSP (52,8 %) ter 208 iskalcev prve zaposlitve (17 %). Največ programov javnih del (21,4 %) se je izvajalo na socialnovarstvenem področju.

Omenimo tudi program Prvi izziv. Namen programa je spodbujanje zaposlovanja brezposelnih, mlajših od 30 let. Delovno razmerje mora biti sklenjeno za najmanj 15 mesecev neprekinjeno in vključuje tudi trimesečno poskusno delo. Subvencija za zaposlitev s polnim delovnim časom znaša 7.250 EUR. Vsebuje 2.250 EUR za poskusno dobo 3 mesecev in 5.000 EUR za nadaljnjih 12 mesecev do izteka obdobja subvencionirane zaposlitve. Prvi del subvencije se delodajalcem izplača po sklenitvi pogodbe o zaposlitvi z izbranim kandidatom, drugi del pa po uspešno opravljenem poskusnem delu. Javno povabilo delodajalcem je bilo objavljeno 12. 7. 2012. Zaradi velikega zanimanja delodajalcev in brezposelnih, ki je presegllo pričakovanja, je bilo prejeta število ponudb bistveno večje od načrtovanega, zaradi česar so bila programu večkrat dodeljena dodatna sredstva. Tako je bilo za program Prvi izziv namenjenih skupaj 20.311.651 EUR. Vendar tudi to ni zadostovalo za sprejem vseh ponudb, novih razpoložljivih sredstev, ki bi jih lahko dodelili za program, pa ni bilo na voljo. Zato smo morali v soglasju z MDDSZ zaradi porabe sredstev 3. 12. 2012 predčasno objaviti zaprtje javnega povabila. Hkrati je bila v programih Usposabljanje na delovnem mestu in Zaposli.me dodana ciljna skupina mladih, da zaradi zaprtja Prvega izziva pri zaposlovanju ne bi bili prikrajšani. Program Prvi izziv, ki je prispeval k povečanju zaposlitvenih možnosti brezposelnih mladih in blažitvi problema njihovega zaposlovanja na slovenskem trgu dela, je tudi v širši javnosti doživel zelo dober odziv. Na portalu Planet Siol.net je bilo izglasovano, da je mesec december 2012 najbolj pozitivno zaznamoval prav program Prvi izziv, eden najuspešnejših programov aktivne politike zaposlovanja.

Na javnem povabilu smo prejeli skupaj 3.677 ponudb delodajalcev za subvencionirano zaposlitev, od teh jih je bilo sprejetih 2.568. V skladu s tem smo do konca leta 2012 sklenili 2.649 pogodb z brezposelnimi osebami, med katerimi je bilo 1.635 iskalcev prve zaposlitve (61,7 %).

Subvencija za samozaposlitev je enkratna finančna pomoč v obliki nepovratnih sredstev, ki pomagajo uresničiti poslovno idejo in ohraniti samozaposlitev. Subvencijo za samozaposlitev lahko pridobijo brezposelni (in iskalci zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena), ki so uspešno zaključili program priprave na samozaposlitev (intervju za presojo poslovne ideje in delavnico za samozaposlitev) ter izpolnjujejo še vse druge pogoje za pridobitev subvencije. Po pogodbi morajo prejemniki subvencije ohraniti samozaposlitev neprekinjeno najmanj 2 leti. V letu 2012 je bilo v program subvencije za samozaposlitev vključenih 3.027 oseb, med njimi je bilo 1.317 oziroma 43,5 % žensk. Da je program uspešen, kaže tudi delež vključenih žensk. Predvideni delež po kazalnikih programa je 40 %, kar pomeni, da je bilo v letu 2012 v program vključenih 3,5 % več žensk od načrtovanega. Delež dolgotrajno brezposelnih med

prejemniki subvencije je v letu 2012 znašal 41,5 %. V obdobju med letoma 2010 in 2012 je bilo v program subvencije za samozaposlitev vključenih skupaj 12.677 oseb. Glede na pravnoorganizacijsko obliko poslovnega subjekta kar 90 % vseh samozaposlenih ustanovi s. p. – začnejo poslovati kot samostojni podjetniki posamezniki. Glede na vrsto dejavnosti samozaposleni najpogosteje registrirajo naslednje dejavnosti: strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti; trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil; gradbeništvo; informacijske in komunikacijske dejavnosti; predelovalne dejavnosti; druge raznovrstne poslovne dejavnosti; gostinstvo; kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti; izobraževanje; promet in skladiščenje. S finančnega vidika je Zavod v letu 2012, kljub spremenjenemu vstopnega pogoju, to je uvedeni 3-mesečni čakalni dobi pred vključitvijo v ukrep, v celoti porabil vsa razpoložljiva sredstva za subvencije za samozaposlitev.

Naše analize (na podlagi križanja s podatki iz uradnih evidenc ZZZS) kažejo, da okrog 85 % prejemnikov subvencije ohrani samozaposlitev najmanj dve leti, kolikor je pogodbeno obveznost. Dobrih 60 % jih samozaposlitev ohrani najmanj tri leta, dobrih 50 % pa najmanj štiri leta. Navedena uspešnost (oziroma raven preživetja novoustanovljenih poslovnih subjektov) je primerljiva s tujino, kjer imajo podobne izkušnje, zato ocenjujemo, da je program samozaposlovanja uspešen. Še posebej ob dejstvu, da se z daljšanjem obdobja od ustanovitve, kot ugotavljamo, večja število novih delovnih mest v ohranjenih poslovnih subjektih.

6. Kaj bi svetovali oziroma katere aktivnosti bi priporočili mladi brezposelni osebi, ki je zaključila šolanje družboslovne smeri in je neuspešna pri iskanju zaposlitve (predpostavimo, da je v času študija oseba pridobivala delovne izkušnje s študentskim delom (priložnostna dela), na področju, ki ga pokriva pridobljena izobrazba, pa še nima delovnih izkušenj)?

V zadnjih letih postaja izobrazba le ena od zahtev delodajalca, ki je vse manj odločilna pri odločitvi delodajalca za ustreznega kandidata, v ospredje prihajajo druge prednosti kandidatov, kot so delovne izkušnje, dodatna znanja in podobno. Tako se delodajalci o izbiri kadra vse bolj odločajo tudi na podlagi mehkih veščin, dodatnih in posebnih znanj oziroma koristnih delovnih izkušenj (npr. timsko in projektno delo, zmožnost sprejemanja odločitev, dobro komuniciranje in jasno izražanje, učinkovito delo v stresnem okolju, uporaba informacijske tehnologije, znanje tujih jezikov).

Glede na to je pri delodajalcih velikokrat zelo zaželeno znanje tujih jezikov in znanje uporabe računalnika. Kar zadeva slednje, so lahko koristna različna usposabljanja za pridobitev evropskega računalniškega spričevala ECDL. Pri projektnem delu so koristna npr. različna usposabljanja za vodenje projektov, vključno s pridobitvijo NPK za vodjo projekta, v marketingu pa prodajna in komunikacijska znanja in veščine.

Zato je koristno, da si kandidati za prvo zaposlitev pridobijo čim več dodatnih in posebnih znanj z namenom izboljšati svoje zaposlitvene možnosti, pri iskanju zaposlitve pa uporabijo vse možne načine in kanale, ki so jim na voljo, oziroma njihove medsebojne kombinacije. Ravno tako je smiselno ves čas slediti aktualnim nasvetom za uspešno iskanje zaposlitve, pri čemer je potrebno biti pozoren na strokovnost in verodostojnost različnih virov informacij.